

Besluit bekendmaking spellingvoorschriften 2005

Besluit van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 6 januari 2006, nr. WJZ/2006/288(8182), houdende bekendmaking van spellingregels en een lijst van woorden betreffende de schrijfwijze van de Nederlandse taal waartoe het Comité van Ministers op 25 april 2005 heeft beslist (Besluit bekendmaking spellingvoorschriften 2005)

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Gezien de beslissing van 25 april 2005 van het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie betreffende de schrijfwijze van de Nederlands taal; Gelet op artikel 4, tweede lid, van de Spellingwet;

Besluit:

Artikel 1

Met ingang van 1 augustus 2006 geschiedt de schrijfwijze van de Nederlandse taal bij de in artikel 2 van de Spellingwet bedoelde overheidsorganen, bij de uit de openbare kas bekostigde onderwijsinstellingen en bij de examens waarvoor wettelijke voorschriften zijn vastgesteld, volgens:

- de leidraad die is opgenomen in de bijlage die bij dit besluit hoort, en
- de woordenlijst die ter inzage is gelegd in de bibliotheek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Artikel 2

Dit besluit wordt aangehaald als: Besluit bekendmaking spellingvoorschriften 2005.

Dit besluit zal met de toelichting in de Staatscourant worden geplaatst en bekend worden gemaakt op de internetsite van de Centrale Financiën Instellingen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

*De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M.J.A. van der Hoeven.*

Bijlage behorende bij artikel 1, onder a, van het Besluit bekendmaking spellingvoorschriften 2005

Leidraad

Inhoudsopgave

Inleiding

1. Beginselen van de Nederlandse spelling

- 1.1 beginsel van de standaarduitspraak
- 1.2 beginsel van de gelijkvormigheid
- 1.3 beginsel van de etymologie

2. Klinkers

- 2.1 verenkeling van lange klinkers in een open lettergreep
- 2.2 verdubbeling van medeklinkers op het eind van een gesloten lettergreep
- 2.3 /ee/ op het eind van een inheems woord
- 2.4 /ee/ op het eind van een Frans woord
- 2.5 *ie* of *i*?
- 2.6 *oo* voor *ch*
- 2.7 *u* voor *w*
- 2.8 gesloten lettergreep voor *-aard*, *-aardig*, *-achtig*
- 2.9 *ei* of *ij*?
- 2.10 *au* of *ou*?

3. Medeklinkers

- 3.1 *k* of *c*?
- 3.2 *k* of *qu*?
- 3.3 *t* of *th*?
- 3.4 *s* of *z*?
- 3.5 *x* of *ks*?

4. Accenttekens

- 4.1 vernederlandste Franse woorden
- 4.2 niet-aangepaste Franse woorden

5. Klemtoontekens en uitspraaktekens

- 5.1 klemtoontekens
- 5.2 uitspraaktekens

6. Los, aaneen of met een koppelteken?

- 6.1 woordgroep los
- 6.2 samenstelling en afleiding aaneen
- 6.3 samenstelling – bijzondere gevallen met koppelteken
- 6.4 afleiding – bijzonder geval: afleiding van letter, cijfer, symbool of initiaalwoord
- 6.5 samenkoppeling met koppelteken
- 6.6 samenkoppeling in samenstelling
- 6.7 woordgroep in samenstelling
- 6.8 woordgroep of samenstelling?
- 6.9 aaneenschrijven van telwoorden
- 6.10 andere betekenis – anders geschreven

7. Klinkerbotsing

- 7.1 welke klinkers botsen?
- 7.2 hoe klinkerbotsing te vermijden?
- 7.3 schema
- 7.4 drie of meer opeenvolgende klinkerletters in ongelede woorden en afleidingen
- 7.5 uitzonderingen

8. Samenstelling met tussenletters *-e-* of *-en-*

- 8.1 hoofdregel

- 8.2 drie gevallen waarin we de hoofdregel niet toepassen
- 8.3 drie uitzonderingen op de hoofdregel

9. Afleiding met tussenletters *-e-* of *-en-*

- 9.1 afleiding zonder tussen-*n*
- 9.2 afleiding met *-achtig*, *-dom* of *-schap*

10. Samenstelling of afleiding met of zonder tussenletter *-s-*

- 10.1 hoorbare tussenklank
- 10.2 twee sisklanken

11. Werkwoorden

- 11.1 zoek de stam
- 11.2 tegenwoordige tijd
- 11.3 verleden tijd van regelmatige werkwoorden
- 11.4 voltooid deelwoord van regelmatige werkwoorden
- 11.5 verleden tijd van onregelmatige werkwoorden
- 11.6 voltooid deelwoord van onregelmatige werkwoorden
- 11.7 gebiedende wijs

12. Engelse woorden in het Nederlands

- 12.1 Engelse samenstellingen en woordgroepen aaneen of los
- 12.2 vervoeging van Engelse werkwoorden

13. Speciale meervouden van zelfstandige naamwoorden

- 13.1 regelmatige meervoudsvormen
- 13.2 woorden die eindigen op een lange klinker

14. Bezitsvorm van zelfstandige naamwoorden

15. Verkleinwoorden

- 15.1 hoofdregel
- 15.2 grondwoord eindigt op lange klinker
- 15.3 grondwoord van Franse herkomst
- 15.4 grondwoord is initiaalwoord, letter, cijfer of symbool

16. Hoofdletters of kleine letters?

- 16.1 hoofdletter voor een eigennaam
- 16.2 persoonsnamen
- 16.3 benamingen van plaatsen, windstreken, talen, volkeren
- 16.4 benamingen van historische en terugkerende periodes
- 16.5 benamingen van stromingen en overtuigingen
- 16.6 namen van instellingen, merken, titels
- 16.7 hoofdletter uit respect
- 16.8 zelfstandige naamwoorden uit het Duits

- 16.9 hoofdletter aan het begin van een zin

17. Afkortingen, symbolen, initiaalwoorden, letterwoorden, verkortingen

- 17.1 afkortingen
- 17.2 symbolen
- 17.3 initiaalwoorden en letterwoorden
- 17.4 verkortingen

18. Woorden afbreken

Lijst van vaktermen

Inleiding

Spelling berust op afspraken die we volgen als we gesproken taal vastleggen op papier of met de tekstverwerker. Die afspraken zijn bedoeld om het schrijven en lezen zo vlot en efficiënt mogelijk te maken. Daarbij proberen we een woord altijd op dezelfde manier te schrijven. In de loop van de voorbije eeuwen zijn daar regels voor geformuleerd.

Sinds 1804 wordt onze spelling vastgelegd door de overheid. Het gaat daarbij om basisbeginselen en om specifieke regels, zoals die voor het spellen van klinkers en medeklinkers, het gebruik van hoofdletters en tekens (accenten, koppeltaken, trema en apostrof), voor de schrijfwijze van samenstellingen met een tussenklank (*pannenkoek, aktetas*) en voor de verdeling van woorden in lettergrepen. Daarbij publiceert de overheid een lijst van woorden die volgens de regels zijn gespeld en andere die moeilijk af te leiden zijn uit regels, bijvoorbeeld woorden die we overnemen uit andere talen.

Zowel in Vlaanderen als in Nederland schrijft de overheid het gebruik van de officiële spelling voor aan zichzelf en aan het onderwijs. De regels voor deze spelling worden vastgelegd door de Nederlandse Taalunie, een instelling waarin Nederland, Vlaanderen en Suriname samen zorg dragen voor de Nederlandse taal.

De meeste taalgebruikers volgen deze officiële spelling, ook al zijn ze daartoe niet verplicht en al worden overtredingen niet bestraft. Ze doen dat omdat spelfouten de aandacht van de lezer afleiden en omdat een correcte spelling in onze maatschappij door velen gezien wordt als een teken van zorgvuldigheid en kwaliteit. En ook omdat ze er zelf baat bij hebben dat in alle Nederlandse teksten dezelfde spelling wordt gevolgd. Alleen in die omstandigheden kunnen taalgebruikers het systeem optimaal leren en gebruiken.

Toch is spellen, zelfs met een stel duidelijke regels, niet eenvoudig. Het zal ook nooit eenvoudig worden, want het gaat erom een klanksysteem om te zetten in een schriftsysteem. Die twee zijn zo verschillend van aard dat het onmogelijk is om deze omzetting zonder inconsistenties tot stand te brengen. Dat probleem doet zich met name voor bij uitheemse

woorden. Hun schrijfwijze roept het oorspronkelijke klanksysteem op en dat leidt vaak tot resultaten waar taalgebruikers moeite mee hebben. Squashen en skiën zijn redelijk bekende sporten, maar de schrijfwijze van *ik squashte* en *ik skiede* zal niet voor iedereen direct volgen uit de regels voor het Nederlands, net zomin als de schrijfwijze van een *Bordeauxs café, een karbonadetje* of *karbonaadje*.

Omdat onze taal voortdurend in beweging is, publiceert de Nederlandse Taalunie sinds 1995 om de tien jaar een geactualiseerde Woordenlijst Nederlandse taal. Die is aangevuld met woorden die na de vorige editie in onze taal zijn verschenen, terwijl woorden waarvan de opname niet nuttig is gebleken, zijn verwijderd.

De spellingregels zijn voor de uitgave van 2005 niet veranderd. Maar waar uit de praktijk is gebleken dat er onduidelijkheden bestonden, en zeker waar er schijnbare of echte tegenspraak bestond tussen de regels en de toepassing ervan in de Woordenlijst, werden ze anders verwoord. Daarbij worden enkele kwesties die in vorige edities niet uitputtend waren behandeld, nu duidelijker beschreven. Het gaat bijvoorbeeld om het al dan niet aaneenschrijven van diverse soorten woordgroepen en samenstellingen (*50 eurobiljet, Middellandse Zeegebied, pseudoklassiek, re-integratie, accountmanager*), om het gebruik van hoofdletters en puntjes in afkortingen (*ADSL, aids*) en om de schrijfwijze van namen van talen en dialecten (*het Standaardnederlands, het New Yorks*). Een uitzonderingsregel voor het schrijven van de tussen-n in samenstellingen, die betrekking had op plantnamen met als linkerdeel de naam van een dier (*paarde(n)bloem*), is afgeschaft, omdat hij in de praktijk nodeloos veel problemen opleverde.

De Woordenlijst is voor deze uitgave grondig herzien. Er is gepoogd om in minder pagina's meer woorden op te nemen waar de gebruiker een probleem mee kan hebben. Daarom werden veel samenstellingen geschrapt waarvan de spelling blijkt uit gelijksoortige gevallen. Er konden daardoor ongeveer zesduizend nieuwe trefwoorden worden opgenomen. Tegelijk is de presentatie van de woorden verbeterd. Bij sommige woorden met meer dan één mogelijke spelling (bijvoorbeeld met een hoofdletter of een kleine letter) wordt verduidelijkt wanneer we welke vorm kiezen. Bij werkwoorden die spelproblemen veroorzaken in de vervoeging, worden meer vormen opgenomen (bijvoorbeeld *skiën, skiede, geskied; ik ski, jij skiet*).

De Woordenlijst spreekt zich alleen uit over de vorm van de woorden en, als het om zelfstandige naamwoorden gaat, over het woordgeslacht. De opname van een woord mag derhalve niet beschouwd worden als een officiële

goedkeuring van het woord, en het ontbreken van een woord betekent geen afkeuring.

Redactionele opmerkingen

Voor een goed begrip van de spelling is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen klanken en letters. In deze Leidraad wordt een klank genoteerd tussen twee schuine strepen. Als er over letters wordt gesproken, dan worden die letters schuin gedrukt. Ook voorbeeldwoorden zijn schuin gedrukt.

Dus in *brood* en *cadeau* wordt de /oo/ respectievelijk als *oo* en *eau* geschreven. De regels die hier worden beschreven, behoren tot de officiële spelling die is vastgelegd door de Nederlandse Taalunie. De Woordenlijst, die volgt op de Leidraad, is samengesteld op basis van die regels. Wanneer er twijfel bestaat over de toepassing van een regel, biedt de Woordenlijst uitsluitel.

* achter een woord betekent dat het woord in de verklarende lijst van vaktermen staat.

Het gewone teken om een woord af te breken op het eind van een tekstregel is het liggend streepje (-). Om verwarring te vermijden met het koppeltaken in samengestelde woorden (*auto-onderdelen*) gebruiken we voor afbreking in deze Leidraad en in de Woordenlijst een bolletje, behalve op de plaats waar ook in de niet-afgebroken vorm een koppeltaken staat: *au•to•on•der•de•len*.

Verwijzingen naar andere plaatsen in de tekst worden aangegeven met een pijltje: →.

In de tekst worden voorbeelden gegeven bij elke regel of bij elke categorie van woorden. Deze lijsten zijn alleen volledig als dat uitdrukkelijk wordt vermeld.

1. Beginselen van de Nederlandse spelling

De spelling van het Nederlands is gebaseerd op het basisbeginsel van de standaarduitspraak. Dat wordt ingeperkt door twee nevenbeginselen: dat van de gelijkvormigheid* en dat van de etymologie*.

1.1 beginsel van de standaarduitspraak We spellen een woord met de klanken die we horen in de standaarduitspraak van dat woord.

Met standaarduitspraak wordt bedoeld: een uitspraak die niet gekleurd is door de woonplaats, leeftijd of andere kenmerken van een bepaalde spreker. We spellen dus niet *srijfer* of *schraaiver*, maar *schrijver*. In gevallen waarin de standaarduitspraak varieert, bijvoorbeeld in Vlaanderen en Nederland, kiest de officiële spelling meestal een vorm die beide varianten dekt. We schrijven daarom niet *oto*, maar *auto*.

1.2 beginsel van de gelijkvormigheid We spellen een woord of woorddeel zo veel mogelijk op dezelfde wijze.

We proberen een woord of een deel van een woord altijd op dezelfde manier te schrijven, ook al spreken we het soms anders uit. Zo schrijven we *bloed* altijd met *d*, ook al horen we alleen een /d/ in vormen als *bloeden* en *koelbloedig*, en horen we een /t/ in *bloed* en *bloedverwant*. Dit beginsel wordt beperkt door specifieke regels. De belangrijkste zijn:

(a) We schrijven geen *v* of *z* aan het eind van een lettergreep*.

We vervangen ze door *f* of *s*. We schrijven dus niet *raav* (gelijkvormig met *raven*), maar *raaf* en niet *prijz* (gelijkvormig met *prijzen*), maar *prijz*. Uitzonderingen vinden we in uitheemse woorden als *pilav* en *fez*.

(b) We schrijven geen dubbele medeklinker* aan het eind van een woord.

Als we dus een *-t* toevoegen aan de stam van een werkwoord voor de derde persoon enkelvoud (*werken* – *werk* – *het werkt*), geldt dat niet als de stam eindigt op *t* (*zitten* – *zit* – niet: *het zitt*, maar *het zit*). Uitzonderingen vinden we in uitheemse woorden als *baseball* en *jazz*.

(c) Als een woord eindigt op een sisklank*, vervalt de *s* van het volgende achtervoegsel*.

Als het grondwoord* eindigt op *-s*, *-sch* of een andere sisklank, vervalt de *s* van het achtervoegsel *-s* of *-st*. We schrijven dus *ik was het nerveust* en niet *ik was het nerveusst*, wel *het friste water* en niet *het frisste water*, wel iets *Belgisch* en niet iets *Belgischs*.

De vrouwelijke vorm van *fiets*er schrijven we als *fietsster*, want voor het achtervoegsel *-ster* geldt deze regel niet. De regel van de gelijkvormigheid kan een hulp zijn voor de taalgebruiker die zoekt hoe een woord moet worden geschreven. Wie bijvoorbeeld het woord *geboortefeest* zou willen schrijven en twijfelt over de tussen-*n*, kan zich laten leiden door andere woorden die tot dezelfde categorie behoren, zoals *geboortedag*, *geboortekaartje*, *geboortepremie*.

1.3 beginsel van de etymologie De spelling van een woord wordt soms bepaald door zijn herkomst.

De spelling van een woord kan sporen bevatten van zijn geschiedenis of etymologie*. De verschillende herkomst van de woorden is een verklaring voor de twee schrijfwijzen van de tweeklanken /ei/ en /au/. We schrijven *zij* anders dan *zei*, omdat die woorden in ouder Nederlands verschillend uitgesproken werden. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld *gauw* en *gouw*.

Woorden die we uit andere talen overnemen, schrijven we aanvankelijk in de uitheemse spelling, maar naarmate een woord zich aanpast aan het Nederlandse taalsysteem, wordt ook de schrijfwijze vernederlandst. Het Franse woord *sérieux* bijvoorbeeld is het Nederlandse *serieus* geworden, behalve in de nog als Frans aanvoelde uitdrukking *iets au sérieux nemen*. De spelling van woorden uit het Engels wordt zelden aangepast aan het Nederlands, hoewel het vaak om courante woorden gaat, zoals *baby* en *computer*.

2. Klinkers

lange klinker	staar, staren	2.A
dubbele medeklinker	net, netten	2.B
ee op het eind	zee	2.C
op het eind van een Frans woord	café	2.D
oo voor ch	goochelaar	2.E
u voor w	schaduw	2.F
voor -aard, -aardig, -achtig	wreed aard	2.G
ei of ij	meid, mijt	
au of ou	gauw, gouw	

2.1 verenkeling van lange klinkers in een open lettergreep

regel 2.A

Een lange klinker wordt in een gesloten lettergreep* geschreven met twee tekens, in een open lettergreep met een enkel teken.

Het gaat om de lange klinkers* /aa/, /ee/, /oo/ en /uu/. We schrijven dus *oo* in de gesloten lettergreep *boom*, maar *o* in de open lettergreep *bo•men*. Op dezelfde manier:

staar – *staren*

heel – *helend*

koor – *koren*

zuur – *verzuren*

Deze regel geldt niet voor de /ie/, waarvoor we een ander stel regels hebben.

Ook zijn er talloze uitzonderingen, onder meer voor uitheemse woorden*. De klinkers *eu* en *oe* worden in inheemse woorden altijd op dezelfde manier geschreven.

2.2 verdubbeling van medeklinkers op het eind van een gesloten lettergreep

regel 2.B

Een medeklinker schrijven we dubbel na een korte klinker als er op die medeklinker nog een onbeklemtoonde lettergreep* volgt.

Het gaat om de medeklinkers *b*, *d*, *f*, *g*, *k*, *l*, *m*, *n*, *p*, *r*, *s*, *t*, *z* en *c* (uitgesproken als /k/) en om de korte klinkers* /a/, /e/, /i/, /o/, /u/.

netten

biggen

remmen

aerobicen

Uitzonderingen op deze regel:

(a) enkele medeklinker in verbogen en vervoegde vormen van woorden die eindigen op onbeklemtoond -el, -es, -et, -ig, -ik, -il, -it, -em

schakelen

dreumesen

lemmeten

bezigen

leeuweriken

stencilen

kieviten

ademen

(b) enkele *m* in afleidingen* van plaatsnamen met twee lettergrepen die eindigen op -um

Bussumer

Dokkumer

Maar: *Blaricummer*, *Hilversummer*

2.3 /ee/ op het eind van een inheems woord

regel 2.C

De lange /ee/ wordt aan het einde van een inheems woord* met twee tekens geschreven. In een samenstelling* of een afleiding* behouden we deze dubbele klinker. Maar voor -isch schrijven we de *e* enkel.

zee – *zeevis* – *overzeese*

twee – *tweeling* – *tweetjes* – *tweeën*

Goeree – *Goereese*

De regel geldt ook voor sommige uitheemse woorden.

trochee – *trocheïsch*

Aandacht verdienen uitheemse* woorden die geen grondwoord* hebben dat eindigt op /ee/, maar wel afgeleide vormen die eindigen op *-eeën*, *-eeër*, *-eïsch*, *-ese*, *-eïsm*, *-eïstisch*.

farizeeën – *farizeeër* – *farizees* – *farizeese* – *farizeïsch* – *farizeïsme*

Pyreneeën – Pyrenees – Pyrenese
Europeeër – Europees – Europese

2.4 /ee/ op het eind van een Frans woord

In het Frans kan een woord eindigen op *-é* (*café*) of op *-ée* (*matinée*). In het Nederlands vervalt het accent aigu op de *ee*.

café
comité
matinee
puree
assemblee

→ accenttekens, 4.1, 4.2

regel 2.D

Als de aanduiding van een persoon eindigt op /ee/, schrijven we -é voor de mannelijke of seksenutrale vorm, -ee voor de vrouwelijke vorm.

een attaché (m) – *een attachee* (v)
een employé (m) – *een employee* (v)
een invité (m) – *een invitee* (v)

Voor woorden die als zuiver uitheems worden aanvoeld, en die hun accenten niet verliezen, geldt deze regel niet. De vrouwelijke vorm behoudt de *-ée*.

een dégenéré (m) – *een dégénérée* (v)
een délégué (m) – *een déléguée* (v)

In verkleinwoorden wordt de slotklinker *-é* omgezet in *ee*.
café – *cafeetje*
prostitué of *prostituée* – *prostituteetje*
→ afbreking: 18

2.5 ie of i?

We schrijven de lange /ie/ meestal als *ie*:

(a) in een gesloten lettergreep*: *fiets, niet, advies, plezier, lief, actief*;
(b) aan het einde van een woord: *olie, hatsjie, kwestie, positie, die, neurie, industrie, bacterie*;

(c) in een beklemtoonde open lettergreep die niet aan het eind van een woord komt: *gierig, gieten, spiegel*.

We schrijven de lange /ie/ meestal als *i*:
(a) in een onbeklemtoonde open lettergreep die niet aan het eind van een woord komt: *figuur, gitaar, libel, miauw, riool*;

(b) in het achtervoegsel* *-isch*: *Russisch, romantisch*;

(c) in veel uitheemse woorden*: *taxi, piramide, broccoli, ski, souvenir, bikini, alibi*.

Er zijn veel uitzonderingen op deze vuistregels. Zo schrijven we *gieter*, maar ook *liter*, en *jullie* maar ook *juli*. De Woordenlijst geeft uitsluitel.
→ trema bij *oliën* of *knieën*: 7.4

2.6 oo voor ch

regel 2.E

We schrijven de klank /oo/ met twee tekens voor de medeklinker *ch*, ook in een open lettergreep*.

goochelaar
loochenen

2.7 u voor w

regel 2.F

We schrijven de klank /uu/ met een enkel teken voor de medeklinker *w*, ook in een gesloten lettergreep*.

schaduw – *schaduwen*
afschuw – *afschuwelijk*

2.8 gesloten lettergreep voor -aard, -aardig, -achtig

regel 2.G

In de laatste lettergreep voor de achtervoegsels* -aard, -aardig, -achtig schrijven we de lange klinkers /aa/, /oo/, /ee/, /uu/ met twee tekens.

Als we woorden met deze achtervoegsels afbreken, is de lettergreep* gesloten.
wreedaard – *wreed•aard*
boosaardig – *boos•aardig*
geelachtig – *geel•achtig*
Maar: *hovaardig* (gevormd met *-vaardig*).

2.9 ei of ij?

De spelling van woorden met *ei* ('korte ei') of *ij* ('lange ij') hangt af van de etymologie van het woord. Wat wij vandaag op verschillende wijze schrijven maar op dezelfde manier uitspreken (bijvoorbeeld *leiden* en *lijden*), werd vroeger ook op verschillende wijze uitgesproken (bijvoorbeeld in de middeleeuwen *le(i)den* en *liden*). In veel dialecten zijn deze uitspraakverschillen vandaag nog te horen. Bij twijfel over de juiste spelling biedt de Woordenlijst uitsluitel.

2.10 au of ou?

Woorden die we vandaag met *ou* schrijven hebben een andere geschiedenis dan vergelijkbare woorden die een *au* hebben. Er zijn geen vuistregels te geven die de taalgebruiker enig houvast bieden. De Woordenlijst geeft uitsluitel.

3. Medeklinkers

Er zijn geen sluitende regels om te bepalen wanneer een woord uit een andere taal met de uitheemse medeklinkers *c* en *x*, of de combinaties *qu*, *th* of *rh* wordt geschreven. Doorgaans geldt wel de gelijkvormigheidsregel: als we een woorddeel met *c* schrijven, is dat in (bijna) alle combinaties met andere woorddelen het geval.

k of c?

elementen achteraan
vooraan *co-*, *col-*, *com-*
vooraan *cata-*, *cate-*, *crypt-*
elek-

k of qu?

t of th?

s of z?

bijvoeglijke naamwoorden
werkwoorden

x of ks?

3.1

bibliothecaresse
coalitie
catastrofe
elektriciteit

3.2

3.3

3.4

religieus – *religieuze*
organiseren

3.5

3.1 k of c?

De klank /k/ schrijven we met *k* in inheemse woorden* zoals *kan, bakken, kruipen*.

Naarmate een uitheemse woord* zich aanpast aan het Nederlandse taalsysteem, wordt ook de schrijfwijze veranderd. Dat is gebeurd met van oorsprong Latijnse en Franse woorden als *komedie, karakter, akte, strikt*, maar

niet met *contact, locomotief, product, college, actrice*. De Woordenlijst biedt hier uitsluitel.

Soms schrijven we verwante woorden in de ene vorm met *k*, in een andere met *c*.
kritiek, kritisch – *criticus, criticaster*
praktijk, praktisch – *practicus, practicum*
klassiek – *classicisme*
klasseren – *declasseren*
vakantie – *vacant*
akkoord – *accorderen*

Enkele vuistregels geven de taalgebruiker een indicatie over de spelling met *k* of *c*.

(a) We schrijven *c* in de uitheemse elementen -act, -actie, -actief, -ca, -caresse, -caris, -caster, -cateur, -catie, -cator, -catrice, -cus, -ect, -ectie, -ectief, -ica, -icus, -scoop, -uct of -uctie.

bibliothecaresse
bioscoop
fysica
insect
locatie

product
productie
reactie

(b) We schrijven c in de uitheemse elementen co-, col-, com-, con-, contra-, cor- aan het begin van een woord.

coalitie
co-educatie
college
colonne
combattief
conclusie
contact
contrarevolutie
correctie

Niet elke klank /ko/ of /koo/ aan het begin van een woord valt onder deze regel.

koket
kolonie
komiek
konvooi
kosmos

(c) We schrijven doorgaans c in de uitheemse elementen cata-, cate-, crypt- of crypto-, loco-, macro- en micro-, necro-, oct- aan het begin van een woord.

catastrofe
categorisch
cryptisch
locomotief
microfoon
necrologie
octopus

Andere woorden worden gespeld met k, onder andere *katalysator*, *katafalk*, *kata-pult*, *oktober*.

(d) Het woorddeel elek- in woorden die verwant zijn met elektriciteit, schrijven we met k.

elektriciteit
elektrisch
elektrocutie
elektronica

3.2 k of qu?

De combinatie *qu* wordt soms uitgesproken als /k/, soms als /kw/.

Naarmate een uitheems woord* zich aanpast aan het Nederlandse taalsysteem, wordt ook de schrijfwijze ver Nederlandst. We schrijven daarom soms *qu*, soms *k* of *kw*. De Woordenlijst biedt hier uitsluitel.

met qu
aquarium
quasi
cheque
enquête
etiquette
croquet (spel)

met kw of k
kwadraat
kwaliteit
kwartier
etiket
kroket (voedsel)

3.3 t of th?

In sommige uitheemse woorden* schrijven we /t/ als *th*, maar

- niet aan het eind van een woord;
- niet voor een medeklinker;
- niet na *f* of *ch*.

met th
ether
katholiek
methode
-pathie (zoals in *apathie*, *sympathie*)
-theek (zoals in *bibliotheek*, *apotheek*)
-thecaris, *-thecaresse* (zoals in *bibliothe-caris*)
-theker (zoals in *apotheker*)
theorie

met t
allochtoon

astma
atleet
difterie
etnisch
labyrint

In Engelse woorden en sommige woorden uit het Hebreeuws komt toch een *th* aan het eind: *sudden death*; *Goliath*.

In inheemse woorden komt *th* voor in verstaende samenstellingen* zoals *thuis* (uit *te* en *huis*) en *thans* (uit *te* en *hand*) (maar: *nochtans*) en in namen zoals *Drenthe* (maar: *Drents*).

3.4 s of z?

(a) Een uitheems woord* dat eindigt op een lange klinker plus /s/ krijgt doorgaans een /z/, geschreven als z, als we er een uitgang aan toevoegen die begint met een toonloze /ə/.

religieus – *religieuze*
serieus – *serieuze*
Uitzondering: diffuus – *diffuse*.
Vrouwelijke beroepsaanduidingen die eindigen op *-euse* en die varianten zijn van mannelijke vormen op *-eur*, spreken we uit met /z/, maar we schrijven *s*.

coiffeuse
masseuse

(b) We schrijven een s in de elementen -(i)seren, -(i)sering, -(i)satie en -siteit.

organiseren, *organisatie*
acclimatiseren, *acclimatisering*, *acclimatisatie*
nervositeit
virtuositeit

3.5 x of ks?

Naarmate een uitheems woord* zich aanpast aan het Nederlandse taalsysteem, wordt ook de schrijfwijze ver Nederlandst. We schrijven daarom soms *x*, soms *ks*. De Woordenlijst biedt hier uitsluitel.

met x
boxer (hond, kledingstuk)
index
maximum
sextet
taxi
taxeren
textiel

met ks
bokser (sportman)
seks, *seks* (en alle samenstellingen* en afleidingen*, zoals *seksclub* en *seksualiteit*, behalve in de Engelse woorden *sexappeal* en *sexy*)
taks
tekst

4. Accenttekens

In sommige Franse woorden schrijven we een accent* op een klinker. Het gaat om het accent aigu (´ zoals op de *é* in *logé*), het accent grave (` zoals op de *è* in *scène*) en het accent circonflexe of dakje (^ zoals op de *ê* in *crêpe*). Op een hoofdletter schrijven we nooit een accent, behalve bij uitheemse woorden die met accent op een hoofdletter ontleend zijn, zoals *Dáil Éireann*.

vernederlandst	<i>contrôle</i> , <i>café</i>	4.A
niet aangepast	<i>tête-à-tête</i>	4.B

4.1 vernederlandste Franse woorden

regel 4.A

(1) Een Frans woord dat gangbaar is geworden in het Nederlands, verliest zijn accenttekens.

(2) Alleen de accenten op de e blijven behouden als dat nodig is om de uitspraak aan te geven.

(1) zonder accent

cheque
condoleance
contrôle
diner
ragout
Een uitzondering op de regel is het woord *à* in bijvoorbeeld *tien à twaalf dagen*.

(2) nodig voor uitspraak

ampère

café
enquête
première
scène

Als het accent niet nodig is voor de uitspraak, schrijven we het niet. Zo is er geen teken nodig op de eerste *e* van *pro-cédé*, maar wel op de tweede.

dedain
depot
époque
reverence

→ /ee/ op het eind van Franse woorden:
2.4

4.2 niet-aangepaste Franse woorden

regel 4.B

In een woord dat nog als echt Frans wordt aanvoeld, blijven alle accenttekens staan. Dat geldt vooral voor woordgroepen*.

tête-à-tête
déjà vu
mâîtresse
mâître d'hôtel

belle époque
coûte que coûte

Het is moeilijk te beslissen of een Frans woord onder regel 4.A of regel 4.B valt. De Woordenlijst geeft uitsluitel. Als een woord daar niet in voorkomt, dan is het waarschijnlijk een gelegheidsontlening. We behouden dan de accenten.

5. Klemtoonteken en uitspraaktekens

Een klemtoonteken kunnen we gebruiken om een sterke nadruk op een woord weer te geven.

Een uitspraakteken gebruiken we als een klinker in de gegeven context meer dan één uitspraak kan krijgen, met een ver-

schillende betekenis. In de vorige zin heeft *één* uitspraaktekens gekregen omdat het mogelijk is het telwoord *één* in deze zin foutief te lezen als een onbepaald lidwoord *een* (met toonloze /ə/). Waar geen verwarring mogelijk is, bijvoorbeeld in *een van de woorden*, of in *eenmalig*, gebruiken we geen uitspraaktekens.

Op een hoofdletter schrijven we geen klemtoon- of uitspraaktekens.

klemtoonteken	<i>dé oplossing</i>	5.A
uitspraaktekens	<i>één oplossing</i>	5.B

5.1 klemtoonteken

regel 5.A

Het klemtoonteken is ´. Als een klinker of tweeklank met twee of meer letters geschreven wordt, krijgen de eerste twee een klemtoonteken.

dat is dé oplossing
het kán

vóórkomen

voorkómen

je moet het vóór je verjaardag doen

dóén

níeuwe

Door technische beperkingen vervalt meestal het nadrukteken op de *j* van een lange *ij*. Bijvoorbeeld: *blijven kijken!*

5.2 uitspraaktekens

regel 5.B

Op een *e* kunnen we de uitspraaktekens ´ en ` gebruiken. Het teken *é* geeft /ee/, *è* geeft /è/.

hé

hè

één dag

blèren

6. Los, aaneen of met een koppelteken?

vuistregel		6.A
woordgroep	<i>academisch ziekenhuis</i>	6.B
samenstelling en afleiding	<i>tuinstoel, onaf</i>	6.C
bijzondere samenstellingen		
gelijkwaardige elementen	<i>pianiste-componiste</i>	6.D
aardrijkskundige namen	<i>Aarle-Rixtel</i>	6.E
woorddeel met hoofdletter	<i>zwart-Amerikaans</i>	6.F
met cijfer, letter, symbool	<i>80-jarige</i>	6.G
met initiaalwoord	<i>tv-kijker, kleuren-tv</i>	6.H
met bijzondere voor- of nabepaling	<i>niet-rookster</i>	6.I
afleiding van letter, cijfer, initiaalwoord	<i>sms'en</i>	6.J
samenkoppeling	<i>kruidje-roer-me-niet</i>	6.K
samenkoppeling in samenstelling	<i>doe-het-zelfzaak</i>	6.L
woordgroep in samenstelling	<i>langeafstandsloper,</i> <i>a-capellakoor,</i> <i>Middellandse Zeegebied,</i> <i>Karel I-sigaar</i>	6.M
woordgroep of samenstelling?		
aaneenschrijven van telwoorden	<i>honderdenzes miljoen</i>	6.N

→ klinkerbotsing: 7.1 tot 7.5

vuistregel 6.A

Een woordgroep* schrijven we los.

Een samenstelling* of afleiding* schrijven we aaneen.

In enkele bijzondere gevallen schrijven we een samenstelling of woordgroep met een koppelteken.

Voor het aaneenschrijven van een samenstelling of afleiding moeten we bijzondere regels in acht nemen in het geval van klinkerbotsing*. We gebruiken dan een koppelteken of een trema.

6.1 woordgroep los

regel 6.B

Een woordgroep schrijven we met spaties tussen de woorden.

Een woordgroep* is een serie woorden die bij elkaar worden gehouden door een grammaticaal verband, zoals in een zin. Dat verband hoeven we niet te

tonen in de spelling. Daarom schrijven we de woorden in een woordgroep los van elkaar.

Ik zoek de weg naar het academisch ziekenhuis.

Je zoekt het veel te ver.

Er wordt huis aan huis gebeld.

Elizabeth I

Ze is geboren op 9 januari 1950.

We zullen dit ad hoc oplossen.

Het wordt in der minne geschikt.

→ woordgroep of samenstelling: 6.8

→ woordgroep vast in samenstelling: 6.7

6.2 samenstelling* en afleiding* aaneen

regel 6.C

De delen van een samenstelling of een afleiding schrijven we aan elkaar vast.

Als we twee woorden bij elkaar brengen om er een nieuwe betekenis mee uit te drukken, dan tonen we het verband tussen de delen door ze aan elkaar vast te schrijven. Dat doen we met samenstellingen die uit twee of meer delen bestaan.

tuinstoel

overnemen

bedrijfsklaar

paardenbloem

langetermijnplanning

linkerdijbeenbreuk

Als we om een nieuwe betekenis uit te drukken een woord combineren met een voor- of achtervoegsel*, dat niet als een apart woord bestaat, dan noemen we het geheel een afleiding. Ook de delen van een afleiding schrijven we aan elkaar vast.

onaf

oerstom

antistoffen

pseudoklassiek

onnoemelijk

schuldig

Als een samenstelling moeilijk te lezen of te begrijpen is, kunnen we de structuur verduidelijken met een koppelteken. Zo schrijven we *tweedekansonderwijs* volgens de regel aaneen, maar we kunnen ook schrijven *tweedekans-onderwijs* als we verwachten dat de lezer de samenstelling niet meteen doorziet.

Dat kunnen we ook doen als een woord op twee manieren gelezen kan worden en als uit de context niet duidelijk is welke betekenis we bedoelen. Als we met *valkuil* niet een gecamoufleerde put of een hinderlaag bedoelen, maar een soort vogel, kunnen we *valk-uil* schrijven. In de Woordenlijst wordt dit optionele koppelteken niet aangegeven.

Op dezelfde manier:

parallelelementen, maar ook

parallel-elementen

massagebed, maar ook *massa-gebed* of *massage-bed*

identiteitschip, maar ook *identiteits-ship*

→ facultatief koppelteken in afleiding: 7.2

→ facultatief koppelteken in Engelse samenstelling: 12.1

→ koppelteken bij klinkerbotsing: 7.2

→ koppelteken bij *twee-en-een-half*: 7.5

→ koppelteken in Engelse samenstellingen: 12.1

→ koppelteken in samen koppelingen uit andere talen: 6.5

→ koppelteken in aardrijkskundige namen en namen van talen: 16.3

6.3 samenstelling – bijzondere gevallen met koppelteken

We gebruiken een koppelteken om de structuur te verduidelijken of om een ongewoon woordbeeld te vermijden in

een samenstelling. Dat moeten we doen als de elementen gelijkwaardig zijn, bij samengestelde aardrijkskundige namen, als het tweede element een hoofdletter heeft, als een van de elementen een cijfer, letter, symbool* of initiaalwoord* is, of in een samenstelling met een bijzondere voor- of nabepaling.

(a) gelijkwaardige elementen

regel 6.D

Tussen gelijkwaardige elementen die naast elkaar worden geplaatst in een samenstelling, gebruiken we een koppelteken.

Het gaat om combinaties van twee of meer elementen die in de samenstelling in principe met elkaar verwisseld kunnen worden. Zo zouden we een *dichterbotanicus* ook een *botanicus-dichter* kunnen noemen.

een pianiste-componiste

een hotel-restaurant

zwart-wit

cultureel-maatschappelijk

politiek-ideologisch

Als een samenstelling van twee adjectieven in principe niet omwisselbaar is, schrijven we de twee delen aan elkaar vast. Zo betekent *sociaalpsychologisch* niet: *sociaal én psychologisch*, maar: volgens de *sociale psychologie*. Andere voorbeelden:

privaatrechtelijk

sociaalkritisch

sociaalgeografisch

populairwetenschappelijk

Als een beroepsnaam vergezeld wordt van een bijvoeglijk naamwoord, schrijven we die twee elementen los: *sociaal psycholoog*, *sociaal geograaf*, *klinisch bioloog*, *civiel ingenieur*, *algemeen secretaris*.

Een samengesteld bijvoeglijk naamwoord gebruiken we ook om een religieuze, levensbeschouwelijke of maatschappelijke strekking aan te duiden die uit twee of meer componenten bestaat. Als de delen in principe verwisselbaar zijn, dan gebruiken we een koppelteken. *extremistisch-links* (of: *links-extremistisch*)

democratisch-liberaal-conservatief (of: *democratisch-conservatief-liberaal*)

Als de delen van een dergelijke samenstelling niet verwisselbaar zijn, schrijven we ze aaneen.

christendemocratisch (*democratischchristen* kan niet)

ultranationalistisch (*nationalistischultra* kan niet)

We gebruiken ook een koppelteken als het eerste deel verwijst naar een plaats of een bevolkingsgroep.

Nederlands-hervormd

rooms-katholiek

Baskisch-nationalistisch

Als we een zelfstandig naamwoord vormen op basis van dit soort samenstellingen, behouden we de schrijfwijze (aaneen of met koppelteken).

een liberaal-conservatief

een links-extremist

een christendemocraat

een Vlaams-nationalist

→ facultatief koppelteken in samenstelling: 6.2

→ Engelse samenstellingen en woordgroepen aaneen of los: 12.1

(b) samengestelde aardrijkskundige namen

regel 6.E

Een tweedelig samengestelde aardrijkskundige naam en zijn afleidingen schrijven we met een koppelteken.

Aarle-Rixtel

Knokke-Heist

Deze regel geldt ook voor aardrijkskundige namen met als linkerdeel* een woord als *Noord*, *Zuid*, *West*, *Oost*, *Centraal*, *Hoog*, *Laag*, *Boven*, *Beneden*, *Midden*, *Nieuw*, *Nederlands*, *Belgisch*, *Vlaams*, *Frans*, *Latijns*, *Afro*, *Indo*.

Zuid-Holland

Midden-Amerika

Nieuw-Zeeland

Vlaams-Brabant

Frans-Polynesië

We behouden het koppelteken in de afleiding* van de samengestelde vorm.

Zuid-Hollands

Nieuw-Zeelander

Vlaams-Brabantse

Uitheemse samengestelde aardrijkskundige namen die met een spatie geschreven worden, krijgen geen koppelteken, ook niet in de afgeleide vormen en in samenstellingen.

New York – New Yorker – New Yorkse

– een New Yorkreis

Sri Lanka – Sri Lankaan – Sri Lankaans

– een Sri Lankareis

→ hoofdletter voor plaatsnamen, namen van volkeren, namen van talen: 16.3

(c) tweede woorddeel met een hoofdletter

regel 6.F

We gebruiken een koppelteken in een samenstelling voor een woorddeel met een hoofdletter.

zwart-Amerikaans

pro-Deoadvocaat

Deze regel geldt ook voor afleidingen met een voorvoegsel dat voor een hoofdletter komt.

anti-Frans

on-Engels

→ namen van talen en dialecten: 16.3

(d) samenstelling met cijfer, letter of symbool*

regel 6.G

We gebruiken een koppelteken in een tweedelige samenstelling voor of achter een cijfer, een aparte letter of een symbool.

80-jarige

65+-kaart

y-as
tussen-s

A4-formaat

Het koppelteken gebruiken we ook na een linkerdeel* dat eindigt op een apostrof met een s.

een mama's-kindje

een McDonald's-maaltijd

→ drielidige samenstellingen met een cijfer: 6.7

Als een woord wordt gevolgd door een letter of cijfer om een categorie aan te geven, beschouwen we het geheel als een woordgroep*. We schrijven de delen niet aan elkaar vast, maar gebruiken een spatie.

hepatitis B

top 10

vitamine B12

Een samenstelling met een dergelijke woordgroep krijgt slechts één koppelteken.

een hepatitis B-besmetting

een top 10-plaat

→ woordgroep in samenstelling: 6.7

→ afleiding van initiaalwoord met apostrof: 6.4

→ apostrof voor verkleinwoorden: 15.4

(e) samenstelling met initiaalwoord* of met letterwoord of verkorting met hoofdletter

regel 6.H

We gebruiken een koppelteken in een samenstelling voor of achter een initiaalwoord.

tv-kijker

kleuren-tv

IQ-test

bedrijfs-pc-netwerk

CD&V-voorzitter

Een letterwoord* schrijven we in een samenstelling vast, behalve als het met een of meer hoofdletters wordt geschreven.

pincode

petfles

aidsvirus

We schrijven dus wel een koppelteken in bijvoorbeeld:

Riagg-centrum

VUT-regeling

AWACS-vliegtuig

Ook als er klinkerbotsing* is, gebruiken we een koppelteken.

havo-opleiding

Een samenstelling met een verkorting* wordt aaneengeschreven, behalve als de verkorting met een of meer hoofdletters wordt geschreven.

infostand

hijketen

We schrijven dus wel een koppelteken in bijvoorbeeld:

Benelux-land

Vinex-wijk

→ verschil tussen initiaalwoorden en letterwoorden: 17.3

→ afleiding van initiaalwoord met apostrof: 6.4

→ apostrof voor verkleinwoorden: 15.4

(f) grondwoord met bijzondere voor- of nabepaling*

regel 6.I

We gebruiken een koppelteken in een samenstelling die bestaat uit een grondwoord met een bijzondere voor- of nabepaling.

(1) met de elementen *niet-, non-, bijna-, oud-, ex-, aspirant-, adjunct-, substituut-, chef-, kandidaat-, interim-, stagiair-, leerling-, assistent-, collega- of meester-*

niet-rookster

oud-burgemeester

ex-gedetineerde

adjunct-commissaris

Oud- schrijven we vast als het niet de betekenis 'voormalig' heeft: *oudkomer, oudpapierprijs.*

Meester-opzichter schrijven we met een koppelteken, maar niet *meestergast* of *meesterbrein*, waar de betekenis van het eerste deel is verzwakt.

(2) met elementen zoals *-generaal, -president, -testamentair, -verbaal of -militair*

directeur-generaal

minister-president

proces-verbaal

auditeur-militair

(3) groep of werkstuk, genoemd naar een auteur of inspirator

regering-Kennedy

commissie-Pée-Wesseling

zaak-Profumo

rapport-Van Traa

(4) met *Sint-* of *St.*

Sint-Jozef

St.-Anna

sint-bernardshond

(5) zelfnoemfunctie: een woord dat zichzelf representeert

ik-roman

het-woord

jij-vorm

6.4 afleiding – bijzonder geval: afleiding van letter, cijfer, symbool of initiaalwoord

regel 6.J

Als het grondwoord een letter, cijfer, symbool* of initiaalwoord* is, gebruiken we een apostrof om een meervoud, een bezitsvorm*, een verkleinwoord* of een andere afleiding* te vormen.

NCRV's eerste uitzendingen

sms'jes, sms'en, zij sms't, wij sms'ten,

ze hebben ge-sms't

gsm's, gsm'etje

tv'loos

Opmerkingen:

(a) De achtervoegsels* *-achtig, -dom, -heid* en *-schap* verbinden we met een streepje. Andere achtervoegsels met een apostrof.

VTM-achtig

65+-dom

AOW'er

2'tjes

(b) Een voorvoegsel wordt aan een letter, cijfer, symbool of initiaalwoord verbonden met een koppelteken: *al dat ge-sms tegenwoordig, ge-e-maild*
→ samenstelling met cijfer, letter of symbool: 6.3

→ aaneenschrijven van telwoorden: 6.9

6.5 samen koppeling met koppelteken

regel 6.K

Een samen koppeling schrijven we met koppeltekens.

Als een vaste woordgroep* één begrip vormt, kunnen we de eenheid aangeven door koppeltekens tussen de woorden te plaatsen. Een dergelijke woordgroep wordt een samen koppeling* genoemd.

een kruidje-roer-me-niet

het staakt-het-vuren

het vrouw-zijn

een kant-en-klare maaltijd

laag-bij-de-gronds

een duivel-doet-al

Onze-Lieve-Vrouw

Samen koppelingen die we uit andere talen overnemen, behouden de koppeltekens of de spaties die ze in de vreemde taal hebben.

a priori, het a priori (maar in een afleiding*: *a-priorisch*)

haute couture

deux-chevaux

face-à-main

rez-de-chaussee

trompe-l'oeil

→ samen koppeling in samenstelling: 6.6

→ woordgroep of samenstelling: 6.8

→ Engelse samenstellingen en uitdrukkingen aaneen of los: 12.1

6.6 samen koppeling in samenstelling

regel 6.L

Als we een samenstelling maken waar een samen koppeling deel van uitmaakt, behouden we de koppeltekens tussen de woorden van de samen koppeling. De samen koppeling schrijven we vast aan het andere deel van de samenstelling.

doe-het-zelf – doe-het-zelfzaak

nek-aan-nek – nek-aan-nekrace

kat-en-muis – kat-en-muisspelletje

heen-en-weer – heen-en-weerdienst

Het koppelteken gebruiken we ook in samenstellingen waarin het rechterdeel verbonden wordt met twee of meer elementen die met elkaar gelijkwaardig zijn.

zwart-witfoto

woon-werkverkeer

Het koppelteken gebruiken we ook in afleidingen* van samenstellingen. Het achtervoegsel* schrijven we vast aan het laatste woorddeel van de groep. *doe-het-zelver*

6.7 woordgroep in samenstelling

regel 6.M

(1) Als we een samenstelling* maken waar een woordgroep* deel van uitmaakt, schrijven we alle delen aan elkaar vast.

(2) Tussen de delen van een woordgroep die uit uitheemse woorden* bestaat, schrijven we in dat geval een koppelteken.

(3) Een eigennaam* die uit meer dan één woord bestaat, en dus meer dan één hoofdletter heeft, krijgt geen koppelteken in een samenstelling of een afleiding.

(4) Als de woordgroep eindigt met een symbool*, cijfer of letter, schrijven we een koppelteken vóór het rechterdeel* van de nieuwe samenstelling.

(1) samenstelling met woordgroep

*lange afstand – langeafstandsrocket
eerste minister – eersteministerportefeuille*

*tweede kans – tweedekansonderwijs
open haard – nepopenhaard
sociale zekerheid – basissocialezekerheid*
We gebruiken een koppelteken in geval van klinkerbotsing*.

eerste minister: vice-eersteminister
Als het eerste deel van de woordgroep een telwoord is, dan schrijven we het vast in de driedelige samenstelling. Maar als we het telwoord met een cijfer schrijven, gebruiken we een spatie. *elfjuliviering of 11 juliviering
vijftigeurobiljet of 50 eurobiljet*

(2) samenstelling met uitheemse woordgroep

*a capella – a-capellakoor
haute couture – haute-couturewinkel
ad hoc – ad-hocbeslissing*
Voor samenstellingen met Engelse woordcombinaties gelden speciale regels. → Engelse samenstellingen: 12.1

(3) samenstelling of afleiding met meerdelige eigennaam

*Middellandse Zee – Middellandse Zeegebied
Abu Dhabi – Abu Dhabireis
Rode Kruis – Rode Kruispost
Koningin Beatrix – Koningin Beatrixes-tafette
Tweede Kamer – Tweede Kamerleden
Ave Maria – Ave Mariaatje*
Als de eigennaam het rechterdeel vormt van een samenstelling, gebruiken we een koppelteken voor het eerste woord van de naam.
*Rode Kruis – het mini-Rode Kruis
New Yorker – ex-New Yorker
New Yorks – zwart-New Yorks*

(4) samenstelling met woordgroep die eindigt met symbool, letter of cijfer

*Karel I-sigaar
Lodewijk XV-meubel
vitamine B12-kuur*

6.8 woordgroep of samenstelling?

Er is geen scherpe grens te trekken tussen wat een woordgroep* is en wat een samenstelling* is. Zelfs met elkaar gereleerde woordcombinaties, zoals *aaneenschrijven* en *kapotslaan* versus *van elkaar los schrijven* en *in stukken slaan*, behoren soms tot verschillende categorieën. Vaak zal de taalgebruiker moeten opzoeken of een bepaalde combinatie in een of in meer woorden geschreven wordt. Toch zijn er enkele vuistregels die meestal tot een juiste inschatting leiden.

(a) één klemtoon: één woord

Combinaties waarin we elk woord met een klemtoon* kunnen uitspreken, schrijven we meestal los. Als er een vaste klemtoon is op één lettergreep*, gaat het om een samenstelling.

Dat is duidelijk te horen in deze gevallen: *Er ligt een zwart boek tussen de gekleurde boeken.*

Er is een zwartboek verschenen over deze affaire.

We moeten een strategie op lange termijn kiezen.

Onze langetermijnstrategie moet herzien worden.

veelgestelde vragen (vragen die veel worden gesteld)

veel gestelde vragen (veel vragen die zijn gesteld)

(b) woordgroep wordt verbogen in het meervoud

Als we een woordgroep in het meervoud zetten, verbuigen we doorgaans de bijvoeglijke naamwoorden. Een bijvoeglijk naamwoord dat deel uitmaakt van een samenstelling, blijft ongewijzigd.

*een zwart boek – de zwarte boeken
een zwartboek – de zwartboeken*

(c) woordgroep groeit aaneen door veelvuldig gebruik

Woordcombinaties die vaak voorkomen in ons taalgebruik, krijgen gemakkelijker de status van samenstelling dan zeldzame combinaties.

*een portie rodekool
een portie groene kool
Zij leert pianospelen.
Zij leert marimba spelen.*

(d) verzwakte betekenis: aaneengescreven

Als de betekenis van een van de woorddelen is verzwakt of niet meer kan worden herkend in het geheel, dan wordt het woord vaak aaneengescreven.

*een hoog gebouw
een hogeschool
drank halen
ademhalen*

(e) de opbouw geeft een aanwijzing

(1) driedelige combinaties waarvan het eerste deel wel bij het tweede hoort maar niet bij het derde, schrijven we aaneen.

een langebaanwedstrijd (een wedstrijd op de lange baan)

een korte baanwedstrijd (een korte wedstrijd op de baan)

(2) als de onbepaalde wijs* van een samengesteld werkwoord in één woord wordt geschreven, schrijven we ook de vervoegde vormen in één woord, tenzij er een ander woord tussen de delen komt, of als de volgorde gewisseld is. *wegblijven*

dat zij wegblijft

de weggebleven genodigden

dat ik weg ben gebleven

hij bleef weg

(3) een voorzetselbijwoord* kan met een woord als *daar*, *er*, *waar*, *hier* een voornaamwoordelijk bijwoord* vormen. We schrijven dat aaneen. Ook een tweede voorzetselbijwoord* hecht zich daaraan vast.

daarboven – erboven – waarboven – hierboven

daarbovenop – erbovenop – waarbovenop – hierbovenop

(4) een bijwoord dat is samengesteld uit voorzetselbijwoorden, schrijven we in één woord. Maar een voorzetselbijwoord schrijven we niet vast aan een voorzetsel dat behoort bij een woordgroep rond een zelfstandig naamwoord.

Ze zit achterop.

Ze zit achter op de fiets.

Het staat vanboven.

Zij komt van boven de Moerdijk.

6.9 aaneenschrijven van telwoorden

regel 6.N

We schrijven een getal in één woord, tot en met het woord *duizend*. Na het woord *duizend* volgt een spatie. De woorden *miljoen*, *miljard*, *biljoen*, enz. schrijven we los.

twee

twintig

tweëntwintig

tweehonderd

tweehonderdtweëntwintig

tweëntwintighonderd

tweeduizend tweehonderdtwintig

twee miljoen tweehonderdtwintigduizend tweehonderdtweëntwintig

Rangtelwoorden in woorden worden op dezelfde manier geschreven.

de tweede

de twintigste

de tweëntwintigste

de tweehonderdste

de tweehonderdtweëntwintigste

de tweeduizend tweehonderdtwintigste

de twee miljoenste

de twee miljoen tweehonderdduizendste

de twee miljoen tweehonderdduizend tweehonderdtweëntwintigste

Een rangtelwoord dat we met een cijfer schrijven, gevolgd door *e* of door *ste/de*, krijgt geen apostrof.

1e, 1ste

3e, 3de

105e, 105de

De teller en de noemer van een breuk schrijven we los, behalve als die deel uitmaakt van een meerledige samenstelling.

twee derde van de bevolking

twee zesden van deze taart (twee stukken die ieder één zesde zijn)
een tweedermeeerderheid
een driekwartsmaat

6.10 andere betekenis – anders geschreven

Ik vind alles behalve mijn pen.

Het is allesbehalve plezierig.

Jij kunt het even goed als ik.

Je kunt het evengoed laten.

We hebben ten minste een kilometer gelopen.

Kom maar op – tenminste, als je durft.

Ten slotte viel het doek.

We hadden het tenslotte zelf gekozen.

Ze hebben te veel betaald.

Het teveel wordt terugbetaald.

Twee maal twee is vier.

Ik heb het tweemaal betaald.

7. Klinkerbotsing

hoofdregel	gala-avond, onderzeeër	7.A
Griekse of Latijnse voorvoegsels	co-ouder	7.B
-achtig	lila-achtig	7.C
voorvoegsel niet herkenbaar	coördinatie	7.D
drie of meer klinkers	reëel, essentieel	7.E
uitzonderingen		

Klinkerbotsing is de verwarring die ontstaat wanneer we twee letters die meestal één klinker of tweeklank voorstellen (bijvoorbeeld *aa* of *ui*), in een woord toch afzonderlijk moeten lezen (dus als *a-a* of *u-i*) omdat ze tot verschillende lettergrepen behoren. Dat gebeurt in samenstellingen*, in afleidingen* en in sommige ongelede woorden* die we uit andere talen hebben overgenomen.

7.1 welke klinkers botsen?

klinkerbotsing geen klinkerbotsing

<i>aa, ae, ai, au</i>	<i>ao</i>
<i>ee, ei, eu</i>	<i>ea, eo</i>
<i>ie</i>	<i>ia, io, iu</i>
<i>oe, oi, oo, ou</i>	<i>oa</i>
<i>ui, uu</i>	<i>ua, ue, uo</i>
	<i>aj, ej, oj, uj</i>
	<i>iji (ij+i)</i>
	<i>ay, ya, ey, ye, iy, yi, oy,</i>
	<i>yo, uy, yu</i>

De combinaties *i+j*, *e+ij*, *e+ui* en *i+i* leveren een klinkerbotsing op in een samenstelling (*gummi-jas*, *vanille-ijs*, *college-uitstap*, *sproei-installatie*), maar niet in een ongeleed woord of afleiding (*bijectie*, *beijveren*, *geuit*, *kopiist*). Een accent* op een letter neemt de klinkerbotsing niet weg. We schrijven dus *café-eigenaar*.

7.2 hoe klinkerbotsing te vermijden?

hoofdregel 7.A

We vermijden klinkerbotsing in een samenstelling door een koppelteken te gebruiken.

We vermijden klinkerbotsing in een ongeleed woord* of in een afleiding door een trema te gebruiken.

samenstelling

gala-avond
garage-eigenares
bureau-inhoud
gummi-jas

ongeleed woord

Kaïn

poëzie

ruïne

patiënt

afleiding

onderzeeër

smeuig

beïnvloeden

geërfd

Als zich geen klinkerbotsing voordoet, schrijven we de samenstelling of afleiding aaneen.

cameraopstelling

beantwoord

koffieautomaat

carrièreoverweging

geleiachtig

geolied

cadeauabonnement

babyeczeem

polyinterpretabel

juryuitspraak

→ facultatief koppelteken in samenstelling: 6.2

bijzonder geval 7.B

Een afleiding* met een voorvoegsel* van Griekse of Latijnse oorsprong behandelen we als een samenstelling*. We schrijven het voorvoegsel aan het grondwoord* vast. Bij klinkerbotsing krijgt de afleiding een koppelteken.

Het gaat om voorvoegsels (of elementen die we als voorvoegsel gebruiken) zoals *aero-*, *anti-*, *audio-*, *auto-*, *bi-*, *bio-*, *co-*, *contra-*, *de-*, *di-*, *duo-*, *elektro-*, *extra-*, *giga-*, *intra-*, *loco-*, *macro-*, *micro-*, *mini-*, *mono-*, *multi-*, *neo-*, *para-*, *pre-*, *pro-*, *proto-*, *pseudo-*, *quasi-*, *re-*, *retro-*, *semi-*, *socio-*, *supra-*, *tri-*, *ultra-* en *vice-co-ouder*
de-escaleren
mini-essay
pre-emeritaat
pseudo-islamitisch
quasi-intellectueel

Als zich geen klinkerbotsing voordoet, schrijven we deze voorvoegsels vast aan het grondwoord.

coauteur

deactualiseren

pseudoklassiek

regeneratie

Om de leesbaarheid te bevorderen kunnen we een facultatief koppelteken gebruiken na het voorvoegsel. We schrijven dus volgens de regels *quasi-onschuldig* en *miniuitrusting*, maar we kunnen ook schrijven *quasi-onschuldig* en *mini-uitrusting*. In de Woordenlijst is dat facultatieve koppelteken niet opgenomen.

→ facultatief koppelteken in samenstelling: 6.2

→ facultatief koppelteken in Engelse samenstelling: 12.1

→ samenstelling met bijzondere voor- of nabepaling: 6.3

bijzonder geval 7.C

Een afleiding met het achtervoegsel* -achtig behandelen we als een samenstelling. Ze krijgt een koppelteken bij klinkerbotsing.

lila-achtig

opera-achtig

mafia-achtig

bijzonder geval 7.D

Een woord waarin we het uitheemse voorvoegsel niet los kunnen zien van het grondwoord behandelen we als ongeleed*. Het krijgt bij klinkerbotsing een trema.

Sommige woorden zien er geleed uit, maar zijn niet terug te brengen tot de betekenis van de delen. We behandelen ze als ongelede woorden. Die krijgen een trema bij klinkerbotsing.

Zo is *co-ouderschap* wel te herleiden tot *co* = 'gezamenlijk' + *ouderschap*, maar *coördinatie* is niet *co+ordinatie*.

Op dezelfde manier:

coëfficiënt

coïncidentie

preëminent

biënnale

tetraëder

We schrijven dus:

copiloot: geen twee klinkers

coalitie, coauteur: geen klinkerbotsing
co-ouderschap: klinkerbotsing – het geheel wordt herkend als ‘samen ouder zijn’ en dus als afleiding met uitheems voorvoegsel
coördinatie: klinkerbotsing – het geheel wordt niet herkend als ‘samen ordineren’ en wordt daarom beschouwd als een ongeleed woord

Op dezelfde wijze:
re-integreren: geheel wordt herkend als ‘opnieuw integreren’ – afleiding met uitheems voorvoegsel
reünie: geheel wordt niet herkend als ‘opnieuw een unie’ – beschouwd als ongeleed woord

→ samenstelling met bijzondere voor- of nabepaling: 6.3

7.3 schema

	zonder Latijns of Grieks voorvoegsel ongeleed	Grieks voorvoegsel afleiding	samenstelling	met Latijns of Grieks voorvoegsel ongeleed	Grieks voorvoegsel geleed
geen klinkerbotsing ao, ea, eo, ia, oa, ua, ue, iji, ijj, ay, ya, ye, yi, yu	chaos ideaal sociaal actualiteit	continueren geleiachtig buiige essentieel	cameraopstelling autonomieakkoord carrièreoverweging radioantenne	coalitie realisatie dieet triangel	coauteur regeneratie miniuitrusting quasionschuldig
wel klinkerbotsing aa, ae, ai, au, ee, ei, eu, ie, oe, oi, oo, ou, ui, uu (en i+j, e+ij, e+ui, i+i in samenstellingen)	creëren poëzie druide patiënt	onderzeeër smeuig beïnvloeden essentiële	gala-avond ski-instructeur bureau-inhoud gummi-jas	coördinatie reünie biënnale preëminent	co-existentie re-integratie macro-economie de-escaleren

7.4 drie of meer opeenvolgende klinkerletters in ongelede woorden en afleidingen

bijzonder geval 7.E

Als een van de botsende klinkers wordt weergegeven door twee tekens, kan alleen de eerste klinker van de tweede klank een trema krijgen.

re+eel: reëel
ree+en: reëen
fee+erik: feeëriek
ge+eigend: geëigend
bedoe+ien: bedoeïen
barbecue+en: barbecueën
 Na een *i* schrijven we geen trema als er in totaal drie of meer klinkertekens staan.
essenti+eel: essentieel
kei+en: keien
uitzaai+en: uitzaaien
 De eerste letter van een *au, ij, oe, ou* of *ui* krijgt nooit een trema.
ge+automatiseerd: geautomatiseerd
ge+ijkt: geijkt
ge+oefend: geoefend
ge+out: geout
ge+uit: geuit
 De eerste letter van een *ie* en *ei* kan wel een trema krijgen.
Oekraïens
jezuïet
beëindigd
 Gaat het om de combinatie *ie-e*, dan hangt het van de klemtoon af of er een *e* wegvalt of niet. Wordt de /ie/ beklemtoond, dan schrijven we *ieë*; heeft de /ie/ geen klemtoon, dan schrijven we *ië*.

knieën
calorieën
oliën
chemicaliën

7.5 uitzonderingen

(a) *zoiets* wordt aaneengeschreven zonder trema

Zo-even heeft een koppelteken.

(b) getallen in letters krijgen bij klinkerbotsing een trema

tweeënveertig
drieënhalf

Maar we lossen de klinkerbotsing op met een koppelteken als een telwoord gecombineerd wordt met een ander woord: *twee-eiig, twee-en-een-half, drie-eenheid*.

(c) geen trema in de Franse achtervoegsels* *-ien* en *-ienne*

opticien
lesbienne

(d) geen trema in zuiver uitheemse woorden*

De hoofdregel is niet van toepassing op woorden die nog als volledig uitheems worden beschouwd en hun oorspronkelijke spelling behouden.
paella

perpetuum
maestro
baccalaureus
museum
extranei

(e) geen trema boven een accent*

Een letter met een accent behoudt dat accent. Er komt geen trema bovenop.

carrière
première
variété

(f) bij afbreking* van een woord vervalt het trema op de eerste letter van de volgende tekstregel

ru•ine
ego•isme
continu•iteit
decafe•iné
 → afbreking: 18

8. Samenstelling met tussenletters -e- of -en-

Een samenstelling* maken we door-gaans door twee of meer woorden aan elkaar vast te schrijven.
 Een *deur* die naar een *kamer* leidt waar het *bad* staat, is een *badkamerdeur*.
 Soms spreken we tussen twee delen een tussenklank* uit die klinkt als een toonloze /ə/, soms als /ən/.

hoofdregel

rodekool, knarsetanden, gerstenat, aspergesoep, weidevogel, perensap, lerarenopleiding, linzensoep

8.A

3 uitsluitingen

uitsluiting: linkerdeel op -en	<i>havengebied</i>	8.B
uitsluiting: versteende samenstelling	<i>apegapen</i>	8.C
uitsluiting: oude naamvalsvorm	<i>'s anderendaags</i>	8.D
3 uitzonderingen		
linkerdeel is uniek	<i>Onze-Lieve-Vrouwekerk</i>	8.E
linkerdeel versterkt	<i>apetrots</i>	8.F
linkerdeel heeft vrouwelijke neven-vorm	<i>studentenkamer</i>	8.G

8.1 hoofdregel

Als het linkerdeel* van de samenstelling een zelfstandig naamwoord is dat eindigt op een toonloze /ə/, schrijven we de tussenklank /ə(n)/ doorgaans als *-en*. Het *hok* van een *hond* is een *hondenhok*. Het *sap* van een *peer* is *perensap*. Wanneer het linkerdeel van een samenstelling een zelfstandig naamwoord is dat wel eindigt op een toonloze /ə/, schrijven we in sommige gevallen ook *-en*.

Als een *zieke zorg* krijgt is dat *ziekenzorg*. Soms schrijven we niet *-en* maar *-e*, bijvoorbeeld in *ziektekiem*, *secondewijzer*, *zonneshijn*. Dat hangt af van de kenmerken van het linkerdeel van de samenstelling, in de voorbeelden dus de kenmerken van de woorden *ziekte*, *seconde* en *zon*.

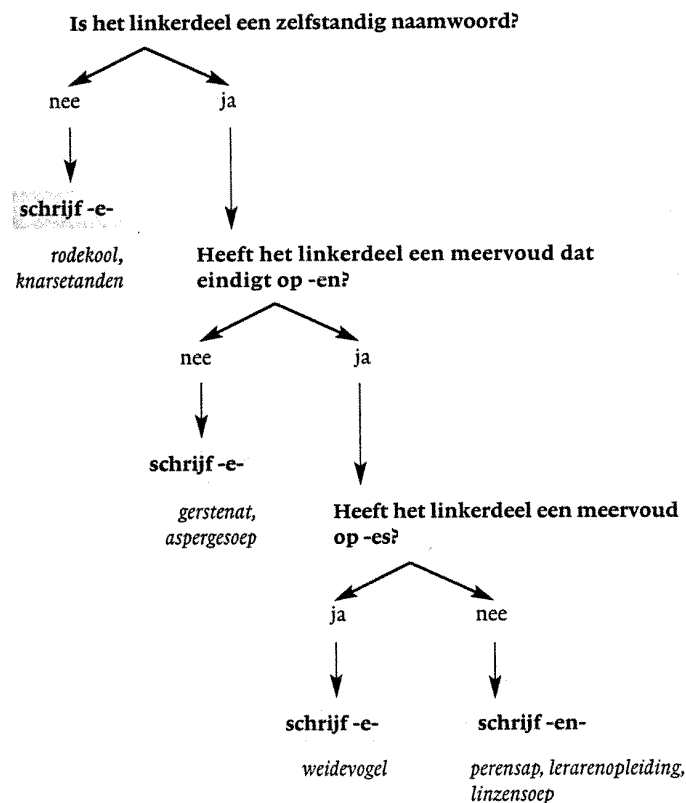
hoofdregel 8.A

We schrijven de tussenklank als *-en* als het linkerdeel van de samenstelling een zelfstandig naamwoord is dat een meervoud heeft op *-en*, maar geen meervoud op *-es*.

In andere gevallen schrijven we *-e*.

Hoe de regel toe te passen?

Is het rode(n)kool, knarse(n)tanden, gerste(n)nat, asperge(n)soep, weide(n)vogel, pere(n)sap, lerare(n)opleiding, linze(n)soep?

Opmerking over de woordsoort van het linkerdeel

Volgens de hoofdregel schrijven we de tussenklank alleen als *-en* als het linkerdeel een zelfstandig naamwoord is. Dus niet als het eerste deel de stam van een werkwoord is, ook al lijkt die op een zelfstandig naamwoord.

brekebeen – linkerdeel is de stam van het werkwoord *breken*
wiegelied – linkerdeel is de stam van het werkwoord *wiegen*
spinnewiel – linkerdeel is de stam van het werkwoord *spinnen*
 Wel *-en* in:

wiegendood – linkerdeel is het zelfstandig naamwoord *wieg*
spinnenweb – linkerdeel is het zelfstandig naamwoord *spin*

Opmerking over het meervoud op -es
 Bedoeld worden woorden die in het enkelvoud eindigen op een toonloze /ə/ en een meervoud hebben op *-s*.

8.2 drie gevallen waarin we de hoofdregel niet toepassen

uitsluiting 8.B

Als het linkerdeel van de samenstelling al eindigt op *-en*, is er geen echte tussenklank. We behouden de schrijfwijze van dat deel.

havengebied
keukentafel
molensteen

uitsluiting 8.C

In sommige samenstellingen kunnen we de samenstellende delen nauwelijks of niet herkennen. We noemen ze versteende samenstellingen. Andere woorden zijn slechts in schijn samenstellingen. Op deze woorden passen we de regel niet toe.

Voorbeelden:

apegapen (op – liggen)
apekool
apelazarus (zich het – werken)
apezuur (zich het – werken)
bakkebaard
bolleboos
bruidegom
bullebak
duimelot
deuvekaters
elleboog
hazewind
kakebeen
kattibelletje (haastig geschreven briefje)
kinnebak
klerezooi
koekpeer
kruizemunt
ledemaat
nachtegaal
petekind
pierement
pierewaaien
redekaveling
rederijker
ruggespraak
scharretong
schattebout
sikkepít
stedehouder
takkewijf
wielewaal
zinnebeeld
zottebollen
Bij twijfel geeft de Woordenlijst uitsluit-
sel.

uitsluiting 8.D

Sommige samenstellingen zijn ontstaan doordat een woordgroep* aan elkaar is gegroeid. Vaak hebben de

zelfstandige naamwoorden een oude naamvalsvorm. Dat bepaalt de schrijfwijze.

's anderendaags
goedendag
grotendeels
inderminneregeling
ingebrekestelling
meestentijds
merendeel
ondercurateleplaatsing
Bij twijfel geeft de Woordenlijst uitsluit-
sel.

8.3 drie uitzonderingen op de hoofdregel

uitsonderingsregel 8.E

Als het linkerdeel van een samenstelling verwijst naar een persoon of zaak die in de gegeven context uniek is, schrijven we -e.

Het gaat uitsluitend om de samenstellingen met (Onze-)Lieve-Vrouw of (onze) lieievrouw, met zon, maan en hel. Onze-Lieve-Vrouwewerk, onzelieievrouwewebdstro, lieievrouweweestje zonnestraal, zonnebank, zonnegod maneschijn hellevuur, helleveeg
Ook de woorden Koninginnedag, Koninginnefeest en koninginnenacht schrijven we zonder tussen-n.
Maar met tussen-n: koninginnensoep, koninginnenhapje, koninginnenrit.

uitsonderingsregel 8.F

Als het linkerdeel van een samenstelling een versterkende betekenis heeft en het geheel is een bijvoeglijk naamwoord, schrijven we -e.

Het gaat om deze woorden en andere die op dezelfde wijze worden gevormd: apetrots, apezat beregoed, beresterk, beretrots boordevol pikkedonker retegoed, reteslim reuzeleuk, reuzemooi, reuzegroot, reuze-
klein

stekeblind

De hoofdregel geldt wel voor woorden als huizenhoog, mijlenver, urenlang. Het gaat hier om combinaties waarbij het linkerdeel een soort eenheid aangeeft: zoveel huizen hoog, zoveel mijlen ver. Bijvoeglijke naamwoorden zoals ravenzwart en flessengroen vallen ook onder de hoofdregel, alsook samengestelde zelfstandige naamwoorden zoals apenstreken, berenhol, leeuwenmoed, reuzenhuis. We denken in deze gevallen aan een vergelijking: glanzend zwart zoals een raaf; streken als van een aap; zo veel moed als een leeuw; een huis zo groot als van een reus.
Een samenstelling waarin reus letterlijk genomen moet worden, schrijven we ook volgens de hoofdregel: een reuzenstoet (een stoet waarin reuzen worden meege dragen).
Samenstellingen zoals klassepeler, klotefilm en reuzemop schrijven we met -e omdat we het linkerdeel beschouwen als een bijvoeglijk naamwoord. Volgens de hoofdregel krijgt dat geen tussen-n.

uitsonderingsregel 8.G

Als een zelfstandig naamwoord dat een persoon aanduidt een vrouwelijke nevenvorm heeft die alleen verschilt van de mannelijke door een achtervoegsel* -e, dan gaan we voor de regels voor de tussenklank /ə(n)/ uit van de mannelijke vorm. We schrijven de tussenletters -en.

Als we een woord als studentenkamer schrijven, gaan we dus niet uit van de meervoudsvorm studentes, die alleen geldt voor het enkelvoud studente. We nemen de mannelijke vorm, die als sekse neutraal wordt beschouwd, en schrijven studentenkamer, zelfs al wonen er alleen studentes, en studentenzwangerschap, ook al kan het alleen gaan om een studente. Hetzelfde geldt voor agentenopleiding, waar we de meervoudsvorm agentes buiten beschouwing laten.

9. Afleiding met tussenletters -e- of -en-

afleiding zonder extra -n	aanbiddelijk	9.A
afleiding met -achtig, -dom of -schap	lenteachtig, sterrendom	9.B

9.1 afleiding zonder tussen-n

regel 9.A

We schrijven nooit -en als tussenklank in een afleiding*, behalve in sommige gevallen voor de achtervoegsels* -achtig, -schap en -dom.

aanbiddelijk
afhankelijk
plaatselijk
redelijk
zedelijk
besluiteloos
grenzeloos
ideeëloos

klakkeloos
liefdeloos
stateloos
zedeloos
Als het grondwoord* eindigt op een -n, wordt die behouden in de afleiding.
openlijk
wezenlijk
gewetenloos
meedogenloos
gelegenheid

9.2 afleiding met -achtig, -dom of -schap

regel 9.B

Voor een afleiding met het achtervoegsel* -achtig, -schap of -dom passen we de hoofdregel voor de tussenletter -e(n) in samenstellingen* toe.
→ samenstelling met tussenletters -e- of -en-: 8.1 tot 8.3
Het grondwoord* heeft geen meervoud dat eindigt op -en-: schrijf -e.
lenteachtig
zijdeachtig
Het grondwoord heeft een meervoud dat eindigt op -en-, maar ook op -es-: schrijf -e.

heideachtig
vedettedom
Het grondwoord heeft alleen een meervoud op *-en*: schrijf *-en*.
sterrendom
vorstendom
deskundigenschap
Als het grondwoord eindigt op een *-n*, schrijven we die ook in de afleiding.

eigendom
wetenschap

10. Samenstelling of afleiding met of zonder tussenletter -s-
Een samenstelling* maken we door-gaans door twee of meer woorden aan elkaar vast te schrijven.

hoorbare tussenklank	<i>dorpskern</i>	10.A
twee sisklanken	<i>Stationsstraat</i>	10.B

10.1 hoorbare tussenklank

regel 10.A

Als we een extra /s/ horen tussen twee delen van een samenstelling* of voor een achtervoegsel*, dan schrijven we die ook.

dorpskern
meningsverschil
lezenswaard
bezienswaardig

Wel een tussen -s in:

jongensachtig, meisjesachtig
inhoudsloos, uitdrukkingloos

Geen tussen -s, want we horen die niet in:
geelachtig, zenuwachtig
liefdeloos, reukloos

Variatie in het taalgebruik

Sommige woorden worden door de ene taalgebruiker met, en door de andere taalgebruiker zonder tussenklank /s/ uitgesproken.

De een zegt *druggebruik*, de ander *drugsgebruik*.

De een zegt *gewichtloos*, de ander *gewichtsloos*.

In zulke gevallen zijn beide spellingen correct.

Andere voorbeelden:

geslacht(s)loos
minister(s)portefeuille
spelling(s)probleem
voorbehoed(s)middel
gladheid(s)bestrijding

Andere betekenis – anders geschreven

Soms is er een verschil in betekenis tussen een combinatie met, en een combinatie zonder tussen-s.

Voorbeelden:

schilderatelier: ruimte, bijvoorbeeld in een school, waar wordt geschilderd
schildersatelier: werkplaats van een schilder

waternood: gebrek aan water

watersnood: overstroming

zusterschool: verwante school

zusterschool: nonnenschool

10.2 twee sisklanken

regel 10.B

We schrijven een extra s in een samenstelling waarvan het rechterdeel met een sisklank begint, als de aanwezigheid van de tussenklank /s/

blijkt uit een vergelijkbaar geval waarbij het rechterdeel niet met een sisklank begint.

Of er een tussenklank /s/ is, is moeilijk te horen als het rechterdeel van een samenstelling met een sisklank* begint.

wandel + straat: wandelstraat

station + straat: Stationsstraat

We schrijven een extra s in *Stationsstraat*, omdat we die ook vinden in andere samenstellingen met *station-*:

stationshal, stationsklok, Stationsplein.

Andere gevallen:

eenmanszaak (want: *eenmansactie*)

bedrijfszeker (want: *bedrijfsonzeker*)

handelszaak (want: *handelsmissie*)

meisjesschool (want: *meisjesnaam*)

damesjaal (want: *dameshoed*)

Soms geeft de Woordenlijst bij een bepaald grondwoord* zowel samenstellingen met als zonder tussen-s. Zo staat er bijvoorbeeld raadkamer en raadgever zonder tussen-s, maar *raadsmann* en *raadskelder* met tussen-s. Zowel de vormen *raadzaal* als *raadszaal* zijn hiermee te verdedigen. Aanbevolen wordt om in deze gevallen de taalpraktijk te volgen.

11. Werkwoorden

Bij de spelling van een werkwoord houden we niet alleen rekening met de klank, maar ook met de regels van de vervoeging. Die bepalen welke uitgang* we schrijven, ook al is die niet hoorbaar. De keuze tussen *word* en *wordt*, of tussen *vergrote* en *vergrootte*, hangt in de eerste plaats af van grammaticale regels. In dit hoofdstuk behandelen we de inheemse werkwoorden.

zoek de stam 11.A

voeg uitgang bij de stam 11.B

tegenwoordige tijd
verleden tijd regelmatige werkwoorden

voltooid deelwoord regelmatige werkwoorden 11.C

verleden tijd onregelmatige werkwoorden

voltooid deelwoord onregelmatige werkwoorden

gebiedende wijs 11.D

→ vervoeging van Engelse werkwoorden: 12.2

De *deur* die naar een *kamer* leidt waar het *bad* staat, is een *badkamerdeur*. Soms spreken we tussen twee delen een extra /s/ uit. Dat is een tussenklank*. Die horen we soms ook in afleidingen*, bijvoorbeeld met *-matig*, *-waard*, *-waardig* en soms met *-achtig*, *-loos* en andere achtervoegsels*.

11.1 zoek de stam

regel 11.A

De basisvorm voor het spellen van werkwoordsvormen is de stam. Dat is de onbepaalde wijs* van het werkwoord zoals we die uitspreken, min de uitgang* -en (soms -n).

wandelen – (stam) *wandel*

overwegen – (stam) *overweeg*

De stam van werkwoorden als *doen*, *gaan*, *staan*, *slaan*, *zien* (en samengestelde of afgeleide werkwoorden als *uitdoen*, *begaan*) vinden we door alleen de *n* weg te laten.

gaan – (stam) *ga*

zien – (stam) *zie*

De stam van het werkwoord *komen* is *kom*.

De stam van het werkwoord *douchen* is *douch*. We schrijven daarom *ik douch*, *ik douchte*, *ik heb gedoucht*.

Als we de stam schrijven, passen we de regels toe voor klinkers in open en gesloten lettergrepen. We schrijven de eindmedeklinker altijd enkel, dus voor het werkwoord *bidden* niet *bidd* maar *bid*.

Als de stam eindigt op *v* of *z*, schrijven we *f* of *s* (maar als we deze stam gebruiken in een werkwoordsvorm met *-en*, dan wordt de *f* weer een *v* en de *s* wordt weer een *z*). De letters *b*, *d* en *g* komen wel voor op het eind van de stam.

zakken – (stam) *zak* – *jij zakt* – *wij zakten*

zetten – (stam) *zet* – *jij zet* – *wij zetten*

leven – (stam) *leef* – *jij leeft* – *wij leefden*

vrezen – (stam) *vrees* – *jij vrees* – *wij vreesden*

schrobben – (stam) *schrob* – *jij schrobt*

– *wij schrobden*

doden – (stam) *dood* – *jij doodt* – *wij doodden*

leggen – (stam) *leg* – *jij legt* – *wij legden*

Sommige werkwoorden ondergaan een klinkerwisseling als we *ze* in de verleden tijd zetten. Om de verleden tijden van die werkwoorden te spellen gaan we uit van een tweede stam: de vorm die we horen in de meervoudsvormen van de verleden tijd, min de uitgang* *-en*.

Die noemen we de verledentijdsstam.

lopen – *liepen* – (verledentijdsstam) *liep*

brengen – *brachten* – (verledentijdsstam) *bracht*

vinden – *vonden* – (verledentijdsstam) *vond*

hebben – *hadden* – (verledentijdsstam) *had*

Bij werkwoorden met /i/ of /ee/ in de stam krijgen we in de verleden tijd een klinkerwisseling met een korte klinker in enkelvoudsvormen, een lange in meervoudsvormen.

*bidden – ik bad – wij baden
spreken – ik sprak – wij spraken*

regel 11.B
Voor de vervoeging van een werkwoord voegen we bij de stam de uitgang die we horen. Als de stam ein-

digt op -d of -t, schrijven we de uitgang naar analogie van andere werkwoorden.

11.2 tegenwoordige tijd

werken

<i>ik werk</i>	stam
<i>jij werkt, u werkt, werkt u</i>	stam+t
<i>werk jij</i>	stam
<i>hij, zij, het werkt</i>	stam+t
<i>wij, jullie, zij werken</i>	stam+en

worden

<i>ik word</i>
<i>jij wordt, u wordt, wordt u</i>
<i>word jij</i>
<i>hij, zij, het wordt</i>
<i>wij, jullie, zij worden</i>

Als de stam eindigt op een *t*, vervalt de uitgang *-t* voor de tweede en derde persoon. We schrijven immers geen dubbele medeklinker op het eind van een woord.

spellen – (stam) spel – jij spelt
zetten – (stam) zet – jij zet (niet: zett)
→ beginsel van de gelijkvormigheid: 1.2
Als de stam eindigt op een *d*, krijgen we wel een *-dt*.

worden – (stam) word – hij wordt

De vorm met *u* of *gij* heeft altijd een *t*.
u werkt – werkt u
u wordt – wordt u
gij werkt – werkt gij
gij wordt – wordt gij
De vorm vóór het onderwerp *jij* of *je* heeft geen *t*.
jij werkt, je werkt – werk jij, werk je
jij wordt, je wordt – word jij, word je

11.3 verleden tijd van regelmatige werkwoorden

Sommige werkwoorden krijgen de uitgangen *-de* en *-den*, andere de uitgangen *-te* en *-ten*. Dat hangt af van de eind-

klank van de stam. Als dat een van de medeklinkers van 't *kofschip* of 't *fok-schaap* is (/t/, /k/, /f/, /s/, /ch/, /p/), of de medeklinker /sj/ (bijvoorbeeld in *ram-sjen*), dan krijgen de vervoegde vormen *-te(n)*. Als de stam eindigt op een klinker of een stemhebbende* medeklinker, krijgen de vervoegde vormen *-de(n)*.

delen

<i>deel</i>	stam
<i>ik, jij, het deelde</i>	stam+de/te
<i>wij, jullie, zij deelden</i>	stam+den/ten

werken

<i>werk</i>
<i>ik, jij, het werkte</i>
<i>wij, jullie, zij werkten</i>

Als de stam eindigt op *d* of *t*, wordt de verleden tijd met een dubbele medeklinker geschreven.

smeden

<i>smeed</i>	stam
<i>ik, jij, het smeedde</i>	stam+de/te
<i>wij, jullie, zij smeedden</i>	stam+den/ten

vergroten

<i>vergroot</i>
<i>ik, jij, het vergrootte</i>
<i>wij, jullie, zij vergrootten</i>

11.4 voltooid deelwoord van regelmatige werkwoorden

regel 11.C

Een voltooid deelwoord dat eindigt op de klank /t/ spellen we met de eindmedeklinker *-d* of *-t* die we horen in de verleden tijd.

delen

<i>ik heb gedeeld</i>	(ge)stam(+d/t)
-----------------------	----------------

missen

<i>ik heb gemist</i>
----

smeden

<i>ik heb gesmeed</i>	(ge)stam(+d/t)
-----------------------	----------------

vergroten

<i>ik heb vergroot</i>

Een bekend ezelsbruggetje om te achterhalen of een voltooid deelwoord met *d* dan wel met *t* wordt geschreven, is luisteren naar de verleden tijd. Eindigt die op *-de*, dan schrijven we het voltooid

deelwoord met *-d*. Eindigt de verleden tijd op *-te*, dan schrijven we het voltooid deelwoord met *-t*.
ik smeedde – ik heb gesmeed
ik miste – ik heb gemist

Als we het voltooid deelwoord gebruiken als bepaling voor een zelfstandig naamwoord, dan moeten we het soms verbuigen. Daarbij passen we de regels voor de verenkeling van klinkers toe.
gedeeld – de gedeelde vreugde
gemist – het gemiste doelpunt
gesmeed – de gesmede ijzers

vergroot – de vergrote foto
In de verbogen vorm van het voltooid deelwoord is dezelfde d of t te horen als in de verleden tijd. Ook aan de hand

hiervan kan dus vaak de juiste schrijfwijze van de onverbogen vorm bepaald worden.

→ verenkling van lange klinkers in een open lettergreep: 2.1

11.5 verleden tijd van onregelmatige werkwoorden

lopen

ik, jij, het liep
wij, jullie, zij liepen

verledentijdsstam
verledentijdsstam+en

vinden

ik, jij, het vond
wij, jullie, zij vonden

Een verledentijdsstam met /aa/ heeft in het enkelvoud een /a/: *wij kwamen – ik kwam.*

De vorm met *u* is gelijk aan die met *jij*. (*jij liep*) *u liep – liep u* (*jij vond*) *u vond – vond u*

De vorm met *gij* krijgt altijd een uitgang *-t*.
gij liept – gij vindt
liept gij – vindt gij

11.6 voltooid deelwoord van onregelmatige werkwoorden

Het voltooid deelwoord begint, als er geen ander voorvoegsel* is, met *ge-* en eindigt op *-en*, soms op *-d* of *-t*. In sommige gevallen wordt de gewone stam gebruikt, in andere de verledentijdsstam.
lopen – gelopen
vinden – gevonden
begrijpen – begrepen
vragen – gevraagd

kopen – gekocht

11.7 gebiedende wijs

regel 11.D

De gebiedende wijs wordt uitgedrukt door de stam van het werkwoord.

Kom hier.

Ga weg.

Wees niet bang.

Word niet boos.

Had dan gezweven.

Wend u tot de conciërge.

De meervoudsvorm *stam+t* komt nog weinig voor. We vinden deze vorm:

– in formele en oudere vormen van het Nederlands: *Neemt en eet, dit is Mijn Lichaam; proletariërs aller landen, verenigt u;*

– in enkele vaste verbindingen: *bezint eer gij begint.*

Als we het onderwerp van de gebiedende wijs willen uitdrukken, gebruiken we de onvoltooid tegenwoordige tijd.

Word jij maar niet boos.

Houdt u goed afstand.

Wendt u zich tot de conciërge.

Komen jullie maar even mee.

→ vervoeging van Engelse werkwoorden: 12.2

12. Engelse woorden in het Nederlands

Woorden die we overnemen uit het Latijn, het Frans en de meeste andere talen, worden in de loop van de tijd aangepast aan het Nederlandse spellingsstelsel. Engelse woorden behouden hun Engelse schrijfwijze. Toch maken we in het Nederlands ook met deze woorden nieuwe vormen, bijvoorbeeld verkleinwoorden (*baby'tje*) en werkwoorden (*computeren*). Daar hebben we enkele specifieke regels voor nodig.

Engelse samenstellingen en woordgroepen aaneen of los

samenstelling	<i>online</i>	12.A
samenkoppeling	<i>gin-tonic, up-to-date, non-profit, lay-out</i>	12.B
woordgroep	<i>collector's item, life sentence, chief executive officer</i>	12.C

Engelse werkwoorden

stam	<i>fax, barbecue, save</i>	12.D
stam op dubbele medeklinker	<i>paintball</i>	12.E
stam met lange /oo/	<i>promoot</i>	12.F

12.1 Engelse samenstellingen en woordgroepen aaneen of los

regel 12.A

Een in het Nederlands gebruikelijke samenstelling* van Engelse woorden schrijven we in één woord.

online
accountmanager
businessclass
download
sciencefiction
voicemail
sixpack

Dat geldt ook voor driedelige samenstellingen met twee of drie Engelse woorddelen.

publicrelationsbureau
humanresourcesafdeling
lowbudgetfilm
latenightshow

Bij klinkerbotsing* of als een van de delen een initiaalwoord*, losse letter, cijfer of symbool* is, gebruiken we een koppelteken.

demi-john

e-mail

pay-tv

Om de leesbaarheid te bevorderen kunnen we een facultatief koppelteken gebruiken tussen de samenstellende delen. Dit facultatieve teken wordt niet gebruikt in de Woordenlijst.

musichall, maar ook *music-hall*

bodyart, maar ook *body-art*

reallifesoap, maar ook *real-lifesoap*

knowhowovereenkomst, maar ook

knowhow-overeenkomst

→ facultatief koppelteken in samenstelling: 6.2

→ facultatief koppelteken in afleiding: 7.2

uitzonderingsregel 12.B

Sommige combinaties behandelen we als een samenkoppeling*. Ze krijgen een koppelteken.

(a) als gelijkwaardige delen met elkaar worden gekoppeld

Het gaat om combinaties van twee of meer elementen die in de samenstelling* in principe met elkaar verwisseld zouden kunnen worden. Zo zouden we een *singer-songwriter* ook een *songwriter-singer* kunnen noemen. In enkele Engelse woorden worden deze delen verbonden met *and* of *'n*.

gin-tonic

Dow-Jones

cash-and-carry

rock-'n-roll

→ samenstelling – bijzondere gevallen met koppelteken: 6.3

Het koppelteken behouden we als we met dit geheel een samenstelling of afleiding* maken.

Dow-Jonesindex

rock-'n-rollen

Maar in het geval van (bijna-)
reduPLICATIE* schrijven we het woord
aaneen.

gogogirl

byebye

fiftyfifty

walkietalkie

boogiewoogie

**(b) als ze ook in het Engels vaak een
koppelteken hebben**

up-to-date

catch-as-catch-can

(c) als het linkerdeel* *no* of *non* is

non-profit

no-nonsensepolitiek

no-iron

**(d) als het rechterdeel* een Engels
voorzetselbijwoord* is**

lay-out

plug-in

stand-by

back-upbestand

all-inpakket

Uitzonderingen: *pullover*, *countdown*,
breakdown, *feedback*, *playback*.

**(a) de meeste combinaties van een
bezitsvorm*, rangtelwoord of bijvoeg-
lijk naamwoord met een zelfstandig
naamwoord**

collector's item

writer's block

first lady

second opinion

compact disc

intensive care

low budget

big bang

**(b) gelegeheidsontleningen, meer
bepaald woordgroepen die in het
Engels los worden geschreven en die
men uitdrukkelijk citeert uit het
Engels als vreemde taal**

Vaak wordt een dergelijke gelegeheids-
ontlening in een tekst cursief gedrukt.

designer baby

five o'clock tea

electronic data processing

stiff upper lip

world wide web

**(c) Engelse drie- of meerdelige func-
tiebenamingen**

chief executive officer

technical sales assistant

public relations officer

**12.2 vervoeging van Engelse werk-
woorden**

Werkwoorden van Engelse herkomst
worden vervoegd zoals Nederlandse
werkwoorden. De stam vormt ook hier
de basisvorm voor de spelling, zij het
dat die stam in sommige gevallen zoals
in het Engels gespeld blijft en in andere
gevallen aan de Nederlandse spelling
wordt aangepast.

Aan de stemloze medeklinkers van
't *kofschip* moeten we voor Engelse
werkwoorden de sisklanken /sj/ en /tsj/
toevoegen. Die horen we bijvoorbeeld
aan het eind van de woorden *push* en
stretch.

regel 12.D

**De stam van een werkwoord van
Engelse herkomst schrijven we op
dezelfde manier als in het Engels. Die
vorm gebruiken we zoals de stam van
een inheems werkwoord.**

uitzonderingsregel 12.C

**Sommige combinaties behandelen we
als een woordgroep*. We schrijven de
delen los.**

Engelse vorm	Nederlandse vorm	stam	tegenwoordige tijd	verleden tijd	voltooid deelwoord
to fax	faxen	fax	ik fax jij faxt	ik faxte jij faxte	gefaxt
to snooker	snookeren	snooker	ik snooker jij snookert	ik snookerde jij snookerde	gesnookerd
to facelift	faceliften	facelift	ik facelift jij facelift	ik faceliftte jij faceliftte	gefacelift
to download	downloaden	download	ik download jij downloadt	ik downloadde jij downloadde	gedownload
to barbecue	barbecueën	barbecue	ik barbecue jij barbecuet	ik barbecuede jij barbecuede	gebarbecued
to rugby	rugbyen	rugby	ik rugby jij rugbyt	ik rugbyde jij rugbyde	gerugbyd
to upgrade	upgraden	upgrade	ik upgrade jij upgradet	ik upgradede jij upgradede	geüpgraded
to save	saven	save	ik save jij savet	ik savede jij savede	gesaved
to skate	skaten	skate	ik skate jij skatet	ik skatete jij skatete	geskatet

Het ezelsbruggetje dat ons doet luisteren
naar de verleden tijd om de laatste letter
van het voltooid deelwoord te bepalen,
werkt ook voor Engelse werkwoorden.
ik downloadde – ik heb gedownload
ik faxte – ik heb gefaxt
→ voltooid deelwoord van regelmatige
werkwoorden: 11.4

Als de eindmedeklinker van de stam op
twee manieren kan worden uitgespro-
ken, bijvoorbeeld /f/ en /v/, /s/ en /z/, /
dzj/ en /tsj/, zijn zowel de vormen met *t*
als die met *d* correct.

to golf – golfen, (stam) *golf – ik golf*, *ze*
golft, *we golften/golfd*, *we hebben*
gegolft/gegolfd

to brief – brieven, (stam) *brief – ik brief*,
ze brieft, *we brieften/briefden*, *we heb-*
ben gebrieft/gebrieft

to lease – leasen, (stam) *lease – ik lease*,
ze leaset, *we leaseten/leaseden*, *we heb-*
ben geleased/geleased

to bridge – bridgen (stam) *bridge – ik*
bridge, *ze bridget*, *we bridgeten/*
bridgeden, *we hebben gebridget/*
gebridged.

uitzonderingsregel 12.E

**Als het woord in het Engels eindigt op
een dubbele medeklinker, verneder-
landsen we de stam en schrijven we
een enkele medeklinker, tenzij dit een
andere uitspraak oproept.**

Engelse vorm	Nederlandse vorm	stam	tegenwoordige tijd	verleden tijd	voltooid deelwoord
<i>to cross</i>	<i>crossen</i>	<i>cross</i>	<i>ik cross</i> <i>jij cross</i>	<i>ik croste</i> <i>jij croste</i>	<i>gecross</i>
<i>volleyball</i>	<i>volleyballen</i>	<i>volleybal</i>	<i>ik volleybal</i> <i>jij volleybalt</i>	<i>ik volleybalde</i> <i>jij volleybalde</i>	<i>gevolleybald</i>
<i>paintball</i>	<i>paintballen</i>	<i>paintball</i>	<i>ik paintball</i> <i>jij paintballt</i>	<i>ik paintballde</i> <i>jij paintballde</i>	<i>gepaintballd</i>

uitzonderingsregel 12.F
Als het woord in het Engels in de laatste uitgesproken lettergreep* een lange /oo/ of een daaraan verwante klank heeft, vernederlandsen we de stam en schrijven we oo met dubbel klinkerteken.

Engelse vorm	Nederlandse vorm	stam	tegenwoordige tijd	verleden tijd	voltooid deelwoord
<i>to promote</i>	<i>promoten</i>	<i>promoot</i>	<i>ik promoot</i> <i>jij promoot</i>	<i>ik promootte</i> <i>jij promootte</i>	<i>gepromoot</i>
<i>to score</i>	<i>scoren</i>	<i>scoor</i>	<i>ik scoor</i> <i>jij scoort</i>	<i>ik scoorde</i> <i>jij scoorde</i>	<i>gescoord</i>

De regels voor werkwoorden waarvan de Engelse stam eindigt op *-e*, gelden niet voor Franse werkwoorden. We schrijven *douchen* – *ik douch* – *zij doucht* – *ik douchte* – *hij heeft gedoucht*.

13. Speciale meervouden van zelfstandige naamwoorden

regelmatig meervoud	<i>handen, bomen, kannen</i>	13.A
woord eindigt op lange klinker	<i>oma's</i>	13.B

13.1 regelmatige meervoudsvormen

regel 13.A

We schrijven de regelmatige meervoudsvorm van een zelfstandig naamwoord zoals we hem uitspreken: met de uitgang* (doorgaans *-en, -n, -s*) aan het woord vast. Daarbij passen we de spellingregels voor open of gesloten lettergrepen toe.

hand – *handen*
boom – *bomen*
kan – *kannen*
weide – *weiden, weides*
appel – *appelen, appels*
leraar – *leraren, leraars*
kind – *kinderen*
kleding – *kleden, klederen, kleren*

oma's
alibi's
risico's
haiku's
directory's
alineá's
duo's
la's

De *s* wordt aan het woord vast geschreven als het eindigt op een toonloze /ə/, op een klinker met een accentteken, of op een klinker die met twee letters of meer wordt geschreven.
lente – *lentes*
café – *cafés*
bureau – *bureaus*
shampoo – *shampoos*
spray – *sprays*

Ook als we aan het eind van het woord een klinker horen, maar een medeklinker schrijven, hechten we de *s* vast aan het woord.

escargot – *escargots*
sjah – *sjahs*
ayatollah – *ayatollahs*

14. Bezitsvorm van zelfstandige naamwoorden

Een bezitsvorm of genitief* maken we doorgaans door een *s* toe te voegen aan een zelfstandig naamwoord. Dat kunnen we doen bij bepaalde soortnamen die naar personen verwijzen (*mijn broers fiets*) en bij eigennamen (*Annie M.G. Schmidts verhalenbundel*).

13.2 woorden die eindigen op een lange klinker

regel 13.B

Als het grondwoord* eindigt op een lange klinker die we met één letterteken en zonder accent* schrijven, gebruiken we een apostrof voor de meervouds-*s*.

regelmatige vorm	<i>moeders kennis</i>	14.A
woord eindigt op lange klinker	<i>oma's huis</i>	14.B
woord eindigt op sisklank	<i>Agnes' overtuiging</i>	14.C

regel 14.A

We schrijven de bezits-*s* vast aan het grondwoord*, tenzij dat eindigt op een lange klinker of een sisklank.

moeders kennis
Boons cursiefjes
tantes beroep
Miekes speelgoed
Sarahs paarden

regel 14.B

Als het grondwoord eindigt op een lange klinker die we met één letterteken zonder accent* schrijven, gebruiken we een apostrof.

oma's huis
 Antigone's claim
 Rossini's huis
 Romeo's verdriet
 Dus geen apostrof in:
 Aimés trots
 Manous verjaardagsfeest
 Guinees havensteden
 Stafleus catalogus
 Disneys film

Agnes' overtuiging
 Joyce' laatste roman
 Marx' theorie
 Márquez' autobiografie
 Ook als het grondwoord eindigt op een s die niet wordt uitgesproken, passen we de uitzonderingsregel toe. De /s/ is immers wel te horen in de bezitsvorm.
 Alexandre Dumas' meesterwerk

Carpentras' bevolking
 Maar als het grondwoord eindigt op een z of een x die niet wordt uitgesproken, hechten we de bezits-s vast aan het grondwoord.
 Depreuz argumenten
 Debroux's schuldenlast
 Bordeaux's omgeving

regel 14.C

Als het grondwoord eindigt op een sisklank, schrijven we alleen een apostrof.

15. Verkleinwoorden

hoofregel	mensje	15.A
woord eindigt op lange klinker	omaa'tje tiramisu'tje	15.B 15.C
woord van Franse herkomst		
grondwoord eindigt op /ə/	enveloppetje, enveloppe	15.D
eindmedeklinker niet uitgesproken	colbertje, dinertje	15.E
grondwoord is initiaalwoord, letter, cijfer of symbool	cd'tje	15.F

15.1 hoofregel

regel 15.A

Van veel zelfstandige naamwoorden kunnen we een verkleinwoord* maken met een achtervoegsel* -je, -tje, -etje of -pje. Dat schrijven we vast aan het grondwoord*.

mens – *mensje*

cognac – *cognacje*

touw – *touwtje*

zee – *zeetje*

aardbei – *aardbeetje*

souvenir – *souvenirtje*

kan – *kannetje*

koek – *koekje*

probleem – *probleempje*

Als het grondwoord eindigt op de klank /ng/, geschreven als -ng, eindigt het verkleinwoord op -kje of -etje.

camping – *campinkje*

leerling – *leerlingetje*

In de lettergreep* voor -etje passen we de regels voor de verdubbeling van medeklinkers* toe.

bal – *balletje*

bon – *bonnetje*

big – *biggetje*

→ verdubbeling van medeklinkers: 2.2

Sommige woorden hebben twee verkleinvormen, soms met een betekenisverschil.

bloem – *bloemetje*, *bloempje*

pop – *poppetje*, *popje*

Soms heeft het grondwoord twee varianten, en daardoor twee verkleinvormen.

heg, *hegge* – *hegje*, *heggetje*

Het verkleinwoord van *jongen* is *jongetje*.

Als het grondwoord eindigt op een lange klinker, of als het van vreemde oorsprong is, kunnen zich spellingproblemen voordoen. Daar zijn bijzondere regels voor.

15.2 grondwoord eindigt op lange klinker

regel 15.B

Als het grondwoord eindigt op een lange klinker die met één klinkerteken geschreven wordt, dan voegen we een klinkerteken toe in het verkleinwoord.

De lange /aa/, /ee/, /oo/ en /uu/ worden geschreven als *aa*, *ee*, *oo*, *uu*. De lange /eel/, geschreven als *é*, verliest het accent en wordt *ee*. De lange /ie/, geschreven als *i*, wordt *ie*.

oma – *omaa'tje*

café – *cafeetje*

taxi – *taxietje*

auto – *autootje*

paraplu – *parapluitje*

regel 15.C

Als het grondwoord eindigt op een *u* (uitgesproken als /oe/) of een *y* (na een medeklinker en uitgesproken als /ie/), dan gebruiken we een apostrof in het verkleinwoord.

tiramisu – *tiramisu'tje*

baby – *baby'tje*

Maar geen apostrof in *jockey* – *jockeytje*.

15.3 grondwoord van Franse herkomst

(a) Frans grondwoord eindigt op een toonloze /ə/

regel 15.D

Als het grondwoord eindigt op -ade, -ave, -ffe, -ine, -ppe, -tte, -ule, -ure, -ute, dan hangt de spelling van het verkleinwoord af van de uitspraak. Als de eind-e van het grondwoord in het verkleinwoord niet te horen is, wordt de spelling van het verkleinwoord vernederlandst.

-ade: *karbonade* – *karbonaadje*

-ave: *enclave* – *enclaa'je*

-ffe: *giraffe* – *giraffje*

-ine: *sardine* – *sardientje*

-ppe: *enveloppe* – *enveloppe*

-tte: *diskette* – *disketje*

-ule: *molecule* – *molecuultje*

-ure: *blessure* – *blessuretje*

-ute: *parachute* – *parachuutje*

Als de eind-e in het verkleinwoord wordt uitgesproken of als het grondwoord eindigt op een andere uitgang, passen we hoofregel 15.A toe.

affiche – *afficheje*

blessure – *blessuretje*

douche – *doucheje*

enclave – *enclavetje*

enveloppe – *enveloppetje*

giraffe – *giraffetje*

molecule – *moleculetje*

Opmerkingen:

(a) Als het grondwoord deel uitmaakt van een uitheemse woordgroep, wordt het verkleinwoord niet vernederlandst. We schrijven dus *eau de toiletteje*.

(b) Engelse woorden die eindigen op een toonloze /ə/, behouden omwille van de uitspraak ook de eind-e.

cake – *cakeje*

milkshake – *milkshakeje*

(b) Frans grondwoord eindigt op een medeklinker die niet wordt uitgesproken

regel 15.E

Als het Franse grondwoord eindigt op een medeklinker *t* of *d* die we niet uitspreken, voegen we -je toe. Het verkleinwoord wordt wel uitgesproken met /tjə/.

colbert – *colbertje*

biscuit – *biscuitje*

boulevard – *boulevardje*

Opmerkingen:

(a) Sommige van deze woorden kunnen ook worden uitgesproken met *t* aan het eind, bijvoorbeeld *restaurant*. Dat heeft geen consequenties voor de spelling.

(b) Als we afbreken, gaat alleen *-je* naar de volgende regel.

colbert•je
restaurant•je

(c) Andere gevallen

In alle andere gevallen voegen we het achtervoegsel dat we horen, doorgaans *-tje*, toe volgens regels 15.A. en 15.B
souvenir – souvenir•tje
diner – dinertje
deux-chevaux – deux-chevaux•tje

tournedos – tournedostje
mistral – mistralletje
detail – detailtje
reçu – reçu•tje

15.4 grondwoord is initiaalwoord, letter, cijfer of symbool

regel 15.F

Als het grondwoord een initiaalwoord*, een letter, een cijfer of een symbool* is, gebruiken we een apostrof in het verkleinwoord.

cd•tje
A4•tje
s•je
m•tje

Letterwoorden* en verkortingen* worden behandeld als gewone grondwoorden. We hechten het achtervoegsel vast aan het woord.

radar – radartje
cd-rom – cd-rommetje
prof – profje
demo – demootje

Een letterwoord met een hoofdletter krijgt een apostrof voor de uitgang van het verkleinwoord.

de FAQ•jes

een Benelux•je

→ samenstelling met koppelteken: 6.3
→ afleiding van initiaalwoord met apostrof: 6.4

16. Hoofdletters of kleine letters?

eigennamen	Wim Smidt	16.A
personen	<i>Femke</i>	16.B
	<i>freudiaans</i>	16.C
	<i>Shakespearedrama</i>	16.D
aardrijkskundige namen	<i>Amsterdam</i>	16.E
	<i>Leidseplein</i>	16.F
	<i>het noorden, het Noorden</i>	16.G
	<i>een fles bordeaux</i>	16.H
talen, dialecten, culturen	<i>het Nederlands</i>	16.I
volkeren	<i>de West-Vlamingen</i>	16.J
periodes	<i>de middeleeuwen, de lente</i>	16.K
feestdagen	<i>Pasen</i>	16.L
stromingen	<i>het protestantisme</i>	16.M
instellingen	<i>het Hof van Cassatie</i>	16.N
merken	<i>Dafalgan</i>	16.O
titels	<i>de Ilias</i>	16.P
hoofdletter uit respect	Majesteit	16.Q
functiebenaming	<i>professor Gobelijn</i>	16.R
heilige namen	<i>God</i>	16.S
Duitse woorden	übermensch	16.T
eerste woord van een zin	Wanneer ga je op reis?	16.U

16.1 hoofdletter voor een eigenaam

Als we een persoon, een plaats of een zaak willen aanduiden, kunnen we daarvoor een eigenaam* gebruiken (*hij heet Wim Smidt, hij werkt bij een organisatie die het Rode Kruis heet, hij woont in een stad die Amsterdam heet*) of een soortnaam* (*hij is een van de vele veertigers, woont op een van de vele pleinen, naast een van de vele postkantoren*).

De meeste spellingregels zijn niet van toepassing op eigennamen, die immers worden gekozen en doorgegeven mét een schrijfwijze. We respecteren deze soms afwijkende schrijfwijze van namen op grond van het donorprincipe*. Dat geldt ook voor plaats- en straatnamen en voor namen van instellingen en bedrijven. De officiële spelling betreft alleen het gebruik van hoofdletters.

hoofdregel 16.A

Een eigenaam krijgt een hoofdletter; een soortnaam schrijven we klein.

eigenaam persoon of dier
Wim Smidt
Alice Nahon
Snoopy

eigenaam plaats

Amsterdam
de Schelde

eigenaam zaak

het Rode Kruis
Café De Posthoorn

soortnaam persoon of dier

een veertiger
een secretaresse
een beagle

soortnaam plaats

een plein
een provincie

soortnaam zaak

een postkantoor
een arrondissementsrechtbank

16.2 persoonsnamen

regel 16.B

(1) De voornaam en de familienaam van een persoon schrijven we met een hoofdletter.

(2) Voorzetsels* en lidwoorden in sommige familienamen krijgen in Nederland een kleine letter als er een

voornaam, initiaal of familienaam aan voorafgaat. Volgens de Belgische wetgeving worden deze elementen altijd geschreven zoals ze in het geboorteregister staan.

(1)

Femke
Nasira
Louis Paul Boon
Renate Rubinstein
J.C.T. Perk

(2)

Nederland

De Laat
mevrouw De Laat
mevrouw Van Dijk-de Laat
Marjolien de Laat
M. de Laat
M. van Dijk-de Laat

België

De Jonghe
mevrouw De Jonghe
mevrouw Van den Bossche-De Jonghe
Rita De Jonghe
R. De Jonghe
R. Van den Bossche-De Jonghe

Een aanspreekvorm of de titel die iemand draagt, schrijven we (voluit of afgekort) in lopende tekst met kleine letter.

mevr. Augusta de Wit
mr. Eddy Van Vliet
professor Gobelijn
em. prof. dr. J.J. Aerts
dominee François Haverschmidt

regel 16.C

Een afleiding* van een persoonsnaam krijgt een kleine letter.

freudiaans
marxisme
maoïst
victoriaans
montignaccen

Ook als de naam van een persoon ongewijzigd wordt gebruikt om een voorwerp te benoemen, vervalt de hoofdletter. Alleen als het voorwerp het product is van de arbeid of creativiteit van de genoemde persoon, behouden we de hoofdletter. Dat geldt bijvoorbeeld voor schilderijen, boeken, kledingstukken of voorwerpen die een persoonsnaam als merknaam hebben. Ook de persoonsnamen die zijn gegeven aan schepen of andere voertuigen, behouden de hoofdletter.

een colbert
een bintje
een diesel
een Mondriaan
een Armani
de Mercator
een Ford

→ hoofdletter uit respect: 16.7

regel 16.D

Een samenstelling* met een persoonsnaam behoudt de hoofdletter. Alleen als de genoemde persoon niet betrokken is bij het nieuwe begrip schrijven we het woord met kleine letter.

een Shakespearedrama
een Dylanplaat

een Picassofan

De hoofdletter wordt ook behouden als een instelling of een merk genoemd wordt naar een persoon.

de Van Goghtentoonstelling
de Erasmushogeschool
een Philipslamp

Als het verband met de persoon is verzwakt, verliest de samenstelling haar hoofdletter.

een Beatlesplaat: een plaat gemaakt door The Beatles
beatlehaar: haar zoals The Beatles, maar gedragen door iemand anders
Hitlerretoriek: de manier waarop Adolf Hitler sprak

een molotovcocktail: benzinebom, genoemd naar de Sovjetminister Molotov
Samenstellingen met de naam van een uitvinder of ontdekker krijgen een kleine letter.

berlitzmethode
coopertest
dieselmotor

montessorionderwijs
fröbelschool

Als we de naam los gebruiken om expliciet naar de uitvinder of ontdekker te verwijzen, behouden we de hoofdletter.
het downsyndroom
het syndroom van Down
zij heeft alzheimer
een alzheimerpatiënt
de ziekte van Alzheimer

16.3 benamingen van plaatsen, windstreken, talen, volkeren

(a) aardrijkskundige namen

regel 16.E

Een aardrijkskundige naam schrijven we met een hoofdletter.

Deze regel geldt voor plaatsen, streken, landen, maar ook bijvoorbeeld voor bergen, rivieren, woestijnen, hemellichamen.

Amsterdam
Antarctica
de Verenigde Staten
het Andesgebergte
de Schelde
de Sahara
de Poolster

In niet-wetenschappelijke teksten schrijven we: *de aarde, de maan, de zon.*

regel 16.F

Samenstellingen* en afleidingen* op basis van een aardrijkskundige naam behouden de hoofdletter.

Nederlandkunde
de Scheldeoevers
Nederlands
Belgisch

een Gentenaar

Zuid-Afrikaans

een Zuid-Afrikaan

een New Yorker

→ verzwakte betekenis van aardrijkskundige naam: regel 16.H

regel 16.G

(1) De naam van een windstreek schrijven we met een kleine letter.

(2) Als we er een geografisch, economisch of politiek gebied mee bedoelen, krijgt het woord een hoofdletter, maar dat geldt niet voor de afgeleide vorm.

(3) Ook als de naam van een windstreek deel is van een aardrijkskundige naam, krijgt het woord een hoofdletter.

(1) windstreek

het noorden
het zuiden van Frankrijk

(2) gebied

het Zuiden vraagt meer ontwikkelingshulp van het Westen
de oosterse filosofie

(3) in aardrijkskundige naam

Zuid-Afrika

Zuidwest-Vlaanderen (het zuidwesten van Vlaanderen)

Zuid-West-Vlaanderen (het zuiden van de provincie West-Vlaanderen)

Noordwest-Friesland (het noordwesten van de provincie Friesland)

Noord-West-Friesland (het noorden van de streek West-Friesland)

regel 16.H

Soms denken we bij de soortnaam van een zaak niet meer aan de plaats van herkomst, maar aan de kenmerken van de zaak. Dan vervalt de hoofdletter.

een fles bordeaux

driehonderd gram parmaham

We schrijven dus *een plakje edammer*, maar *een plakje Edammer kaas*. Alleen in het tweede geval wordt verwezen naar de plaats.

De regel geldt ook voor sommige andere samenstellingen en afleidingen.

een marsmannetje
moezelwijn
nijlkrokodil
neerlandistiek
balkaniseren
een belgicisme
bourgondisch leven

(b) talen en dialecten en daarmee verbonden culturen

regel 16.I

(1) De naam van een taal of dialect wordt met een hoofdletter geschreven.

(2) Samenstellingen* en afleidingen* behouden de hoofdletter, maar werkwoorden en daarvan afgeleide zelfstandige naamwoorden schrijven we met een kleine letter.

(1) namen van talen en dialecten

het Nederlands

het Fries

het Noordwijkerhouts

het Standaardnederlands

We gebruiken de koppeltokens of spaties die ook voorkomen in de aardrijkskundige naam waarvan de taalnaam is afgeleid.

het West-Vlaams

het New Yorks

We gebruiken een koppeltoken en twee of meer hoofdletters in de naam van een taal die is samengesteld met afgeleide aardrijkskundige namen.

het Belgisch-Nederlands

het Indo-Europees

Na een element als *Standaard, Middel-, Oud-, Nieuw-, Hoog-* en *Plat-* vervalt de hoofdletter in de taalnaam. We gebruiken geen koppeltoken, behalve als het element dat volgt ook al een koppeltoken of een spatie heeft.

het Standaardnederlands

het Middelnederlands

het Nieuwgrieks

het Hoogduits

het Oud-West-Vlaams

het Plat-New Yorks

Een woord dat op een subjectieve manier een taal noemt, schrijven we met een kleine letter.

steenkolenengels

schoolfrans

→ samengestelde aardrijkskundige naam: 6.3

(2) verbogen vormen, samenstellingen en afleidingen met namen van talen en culturen

Duitse romans

Middel nederlandse poëzie

Nederlandstalige kranten

Franssprekende toeristen

on-Nederlands

oer-Engels

Werkwoorden gevormd met een taalnaam en zelfstandige naamwoorden die van zulke werkwoorden zijn afgeleid, schrijven we met een kleine letter:

vernederlandsen

verfransing

De spelling van de taalnaam *Oudfries* schrijven we volgens de regels aaneen, met één hoofdletter. Omdat die regel niet geldt als we de cultuur of geschiedenis bedoelen, schrijven we bijvoorbeeld over *een oud-Friese sport*.

(c) volkeren

regel 16.J

(1) De naam voor een bevolkingsgroep of een lid daarvan schrijven we met een hoofdletter als hij is afgeleid van een aardrijkskundige naam of als het om een specifiek volk gaat.

(2) Een overkoepelende term voor etnische groepen schrijven we met een kleine letter.

(3) Als de benaming gebaseerd is op een (geloofs)overtuiging schrijven we geen hoofdletter.

(1) afgeleid van aardrijkskundige naam of specifiek volk

de West-Vlamingen

een Groningse

een Kortrijkzaan

een Palestijn

een Afro-Surinaamse

een Hun

de Kelten

een Eskimo

(2) overkoepelende term voor etnische groepen

een indiaanse

een zigeuner

een bedoeïen

een mulattin

(3) gebaseerd op een (geloofs)overtuiging

een protestant

een islamiet

Hetzelfde geldt voor andere afleidingen, bijvoorbeeld bijvoeglijke naamwoorden.

Koerdisch

Nederlands

indiaans

islamitisch

Opmerkingen:

(1) Ook als de benaming van een groep gebaseerd is op de naam van een godsdienst, kunnen we een hoofdletter gebruiken. Die drukt uit dat we een etnische of politieke groep (al dan niet gelovige mensen) bedoelen. Zo schrijven we *de dialoog tussen christenen en joden*, maar *de gesprekken tussen Joden en Palestijnen*.

(2) Spotnamen voor leden van een bevolkingsgroep hebben geen hoofdletter.

spanjool

mof

kaaskop

spaghettivreter

In samenstellingen behouden we de hoofdletters of kleine letters.

een Vlamingenhater

protestantentaal

16.4 benamingen van historische en terugkerende periodes

(a) periodes

regel 16.K

Het woord waarmee we een historische periode benoemen of waarmee we de tijd indelen, krijgt een kleine letter.

(1) historisch

de middeleeuwen

het mesolithicum

Deze regel geldt voor courante teksten. In gespecialiseerde publicaties kan ervan worden afgeweken.

(2) indeling van de tijd

maandag

januari

lente

de advent

de ramadan

(b) feestdagen en historische gebeurtenissen

regel 16.L

Het woord waarmee we een feestdag of een historische gebeurtenis benoemen, krijgt een hoofdletter.

(1) feestdagen

Pasen

Loofhuttenfeest

Suikerfeest

Bevrijdingsdag

Moederdag

Chanoeka

(2) historische gebeurtenissen

de Tweede Wereldoorlog

de Anjerrevolutie

de Endlösung

de Golfoorlog

Opmerking:

Namen van feestdagen schrijven we met een hoofdletter, maar samenstellingen* met deze namen niet.

Pasen – paasei, paasfeest, paaszondag

Kerstmis – kerstdag, kerstboom, kerst-wensen

Nieuwjaar – nieuwjaarsdag, nieuwjaarsavond, nieuwjaarsreceptie

16.5 benamingen van stromingen en overtuigingen

regel 16.M

(1) Het woord waarmee we een culturele, maatschappelijke, religieuze of artistieke stroming benoemen, krijgt een kleine letter.

(2) Ook een samenstelling* of afleiding* met die naam schrijven we met een kleine letter.

(3) Soortnamen* voor beoefenaars van godsdiensten of andere overtuigingen en voor religieuze praktijken krijgen een kleine letter.

(1) stromingen

het protestantisme

de islam

het socialisme

de renaissance

jugendstil

het dadaïsme

(2) samengestelde of afgeleide woorden

een protestant

protestants

een islamiet

een socialist

een renaissancekasteel

een dadaïst

We behouden de hoofdletters voor de delen van samengestelde namen die duidelijk naar een plaatsnaam verwijzen.

Dus: *Grieks-orthodox, Nederlands-hervormd, maar rooms-katholiek, oosters-orthodox*.

(3) beoefenaars van godsdiensten; godsdienstige praktijken

de paus

een imam

een rabbijn

een jezuïet

een prediking

het vrijdaggebed

een bidstond

een eucharistieviering

de biecht

16.6 namen van instellingen, merken, titels

regel 16.N

(1) De eigennaam waarmee een instelling zichzelf benoemt, krijgt een hoofdletter. Ook samenstellingen* met die eigennaam als eerste deel schrijven we met hoofdletter.

(2) Als we verschillende instellingen kunnen noemen met hetzelfde woord, dan is dat een soortnaam. Die schrijven we met een kleine letter.

(1) eigennamen voor unieke instellingen

het Hof van Cassatie
de Hoge Raad
de Knesset
de Wereldhandelsorganisatie
het Vlaams Parlement

Het gaat hier om de officiële benamingen van deze instellingen. We gebruiken geen hoofdletter voor het woord *parlement* dat we als soortnaam gebruiken als we bijvoorbeeld schrijven *het Italiaanse en het Duitse parlement*. Samenstellingen behouden de hoofdletter.

een Europees Parlementslid
een Tweede Kamerfractie
Maar we schrijven bijvoorbeeld *een Italiaans parlementslid*, omdat we hier geen officiële benaming gebruiken.

(2) soortnamen

een politiebureau
het stadhuis (van Amsterdam)
het hof van assisen (van Antwerpen)
het gerechtshof (in Den Haag)

regel 16.O

Een merknaam schrijven we met een hoofdletter, tenzij het een soortnaam is geworden.

Dafalgan
Coca-Cola
Esso

We behouden de hoofdletter in samenstellingen.

een Philipslamp
een Boeing 737
een Essotankstation
Soortnamen:

een aspirientje
een colaatje
een airbus

regel 16.P

(1) De titel van een boek, film, theaterproductie, artistieke onderscheiding of een evenement schrijven we met een hoofdletter.

(2) Voor een krant, een tijdschrift, een handelszaak of een organisatie gebruiken we de schrijfwijze die de auteur of oprichter heeft gekozen.

(3) Samenstellingen met een titel behouden de hoofdletter.

(1) titels

de Ilias
Het verdriet van België
De tuin der lusten
Sneeuw witte en de zeven dwergen
de Nobelprijs

(2) namen

De Standaard
de Volkskrant
Onze Taal
Café De Posthoorn
deUS

(3) samenstellingen

een Iliasbewerking

een Nobelprijswinnares
de Daviscupfinale

De naam van een heilig boek schrijven we met een hoofdletter als we de tekst bedoelen, maar met een kleine letter als het om een exemplaar van het boek gaat.

de Bijbel
de Koran
een Bijbelvertaling
een Koranvertaling
een mooi uitgegeven bijbel
een versierde koran

16.7 hoofdletter uit respect

(a) aanhef, aanspreking en adres

regel 16.Q

(1) In een brief gebruiken we kleine letters als we iemand aanspreken, behalve aan het begin van een zin of een tekstregel. Ook de voornaamwoorden *u* en *uw* hebben een kleine letter.

(2) Om bijzonder respect uit te drukken kan een hoofdletter worden gebruikt.

(1) gewone aanspreking

Geachte lezer,
Zeer geachte mevrouw Schmidt,
Mijnheer de voorzitter,
De heer S. Streuvels, Lijsternest, Ingooi-
gem
Wilt u zo vriendelijk zijn hieronder uw
handtekening te plaatsen?

(2) met bijzonder respect

Heilige Vader (aanspreking van de paus)
Majesteit (aanspreking van een vorst)

(b) titels en functiebenamingen

regel 16.R

Een titel of functiebenaming, al dan niet gevolgd door een naam, schrijven we met een kleine letter.

De minister-president en de overige
ministers worden bij koninklijk besluit
benoemd en ontslagen.
De minister van Binnenlandse Zaken
heeft de brandweerlui gefeliciteerd.
Wij wachten nog op minister Pelemans.
prof. dr. J. Gobelijn
ds. Gremdaat
prinses Juliana
paus Gregorius X

(c) religieuze begrippen

regel 16.S

Een naam voor een heilig persoon of een heilig begrip schrijven we met een hoofdletter.

Deze regel heeft betrekking op namen voor God of een godheid, op voornaamwoorden die naar de godheid verwijzen, en op namen voor andere heilige begrippen waarvoor men respect of ontzag wil

uitdrukken. Samenstellingen* met deze woorden behouden de hoofdletter, maar afleidingen* schrijven we met een kleine letter. Als een dergelijk woord niet (meer) naar een heilig persoon of begrip verwijst, verliest het de hoofdletter.

God
Jahweh
Allah
de Heilige Maagd (maar: *de heilige Thomas*)
Uw Koninkrijk
een Venusbeeld
goddelijk
messiaans
een christusdoorn
een sint-bernardshond

→ benamingen van stromingen en overtuigingen: 16.5
→ heilige boeken: 16.6

16.8 zelfstandige naamwoorden uit het Duits

regel 16.T

Zelfstandige naamwoorden die aan het Duits zijn ontleend, schrijven we in het Nederlands met een kleine letter.

übermensch
schnaps
umlaut
edelweiss
apfelstrudel
aha-erlebnis
Alleen als dergelijke zelfstandige naamwoorden de waarde van een eigenaam* hebben, krijgen ze een hoofdletter.
Endlösung
Sturm und Drang
Wehrmacht

16.9 hoofdletter aan het begin van een zin

regel 16.U

Het eerste woord van een zin krijgt een hoofdletter.

Gaat Joachim mee op reis?
M'n gsm is gestolen.
Professor Gobelijn was tevreden.
Als de zin met een apostrof begint, krijgt het daaropvolgende volledige woord de hoofdletter.
'k Heb er niets meer van gehoord.
's Morgens eet ik yoghurt.
Als de zin met een cijfer of een symbool begint, wordt het eerstvolgende woord met kleine letter geschreven.
67 personen werden geëvacueerd.
= is het is-teken.

17. Afkortingen, symbolen, initiaalwoorden, letterwoorden, verkortingen

Er bestaan verschillende vormen om een woord of een woordgroep* korter te schrijven. We onderscheiden daarbij: afkortingen*, symbolen*, letterwoorden*, initiaalwoorden* en verkortingen*.

afkortingen	p.	17.A
symbolen	km/h	17.B
initiaalwoorden en letterwoorden	pc, pin	17.C
verkortingen	horeca	17.D

17.1 afkortingen

Een afkorting (in de specifieke betekenis van het woord) is de weergave van een woord of een woordgroep door een of meer (begin)letters, zonder dat de afkorting in de plaats komt van wat wordt afgekort: als we de afkorting voorlezen, spreken we niet de afkorting uit, wel het woord of de woorden waar ze voor staat.

regel 17.A

Een afkorting schrijven we met een of meer punten. We gebruiken een hoofdletter als die ook in het afgekorte woord voorkomt.

p. – pagina
bv., bijv. – bijvoorbeeld
blz. – bladzijde
m.a.w. – met andere woorden
mr. – meester
H.K.H. – Hare Koninklijke Hoogheid

17.2 symbolen

Een symbool is een notatie van een wetenschappelijk begrip, een eenheid of een valuta. De schrijfwijze is genormeerd, vaak internationaal. Ook als we een symbool lezen, spreken we het woord uit waar het voor staat.

regel 17.B

Een symbool schrijven we zonder punt. We gebruiken de hoofdletters of kleine letters die nationaal of internationaal zijn afgesproken.

km/h – kilometer per uur
s – seconde
g – gram
EUR – euro
V – volt
kHz – kilohertz
mHz – millihertz
MHz – megahertz
MB – megabyte
Ca – calcium
 Van sommige eenheden waarvoor in technische en wetenschappelijke teksten een symbool wordt gebruikt, zoals gram, uur en seconde, gebruiken we in gewone teksten een afkorting.
30 sec. – wachttijd
500 gr. – rundergehakt

17.3 initiaalwoorden en letterwoorden

Een initiaalwoord of een letterwoord wordt gevormd door de eerste letters van een naam of een andere woordgroep en gedraagt zich in de zin als een woord. Als we het voorlezen, spreken we de korte vorm uit, niet de gehele naam of woordgroep waar het voor staat. Sommige van deze woorden lezen we als een stel letternamen (bijvoorbeeld *pc*: /peeseel/ *personal computer*). Dan

spreken we van een initiaalwoord. Als we het geheel als een woord lezen (bijvoorbeeld *havo*: /haavool/ *hoger algemeen voortgezet onderwijs*), spreken we van een letterwoord.

regel 17.C

Een initiaalwoord of letterwoord schrijven we zonder punten. We nemen de hoofdletters van de afgekorte woorden over. Als een organisatie zelf een schrijfwijze hanteert die afwijkt van deze regel, dan volgen we het donorprincipe* en respecteren we die schrijfwijze.

initiaalwoorden

pc (*personal computer*)
btw (*belasting over de toegevoegde waarde*)
wc (*watercloset*)
NMBS (*Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen*)
NS (*Nederlandse Spoorwegen*)

letterwoorden

pin (*persoonlijk identificatienummer*)
Riagg (*Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg*)
BuZa (*Ministerie van Buitenlandse Zaken*)
SERV (*Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen*)
 → samenstelling met initiaalwoord of letterwoord: 6.3
 → afleiding van initiaalwoord met apostrof: 6.4
 → apostrof voor verkleinwoorden: 15.4

(a) opmerkingen in verband met het gebruik van punten

(1) In of achter initiaalwoorden die oorspronkelijk werden uitgesproken als de woorden waar ze voor staan (en dus afkortingen waren), maar waarbij een letter-voor-letteruitspraak gewoon is geworden, schrijven we nog wel de punten.

a.u.b. – /aa uu beel/ (*alstublieft*)
c.q. – /see kuu/ (*casu quo* – in welk geval)
a.m. – /aa em/ (*ante meridiem* – voor de middag)
 (2) In initiaalwoorden die ten onrechte als een bestaand woord kunnen worden gelezen, schrijven we punten, tenzij binnen de gegeven context geen twijfel bestaat over de betekenis.
a.s.o. (*algemeen secundair onderwijs*) – *aso* (*asociaal*)
b.o.t. (*beroeps onbepaalde tijd*) – *bot* (*stomp, dom*)
m.o.k. (*moeilijk opvoedbare kinderen*) – *mok* (*drinkbeker*)

In contexten waarin de betekenis van het initiaalwoord bekend is, mogen de punten verdwijnen. Men schrijft dan *aso*, *bot*, *mok*.

(b) opmerkingen in verband met het gebruik van hoofdletters

(1) Een initiaalwoord of letterwoord dat we ontlenuen aan een andere taal, behoudt zijn spelling zolang we het als vreemdtaalg aanvoelen.

RAM (*random access memory*)
ADSL (*asymmetric digital subscriber line*)
GmbH (*Gesellschaft mit beschränkter Haftung*)

(2) Naarmate een letterwoord of initiaalwoord ingeburgerd raakt, verdwijnen de hoofdletters. Een letterwoord wordt daarna zonder koppelteken of apostrof opgenomen in een samenstelling* of afleiding*. Een letterwoord met een of meer hoofdletters behoudt het koppelteken en de apostrof. Dat geldt ook voor initiaalwoorden.

aids (*acquired immune deficiency syndrome*) – *aidsvirus* – *ontaidsen*
pin (*persoonlijk identificatienummer*) – *pincode* – *pinnen*
vip (*very important person*) – *vipruimte* – *vipjes*
pet (*polyethyleentereftalaat*) – *petfles*
lat (*living apart together*) – *latrelatie*
havo (*hoger algemeen voortgezet onderwijs*) – *havoleerling* – *havoër*
AOW (*Algemene Ouderdomswet*) – *AOW'er*
pc (*personal computer*) – *pc-gebruiker*
tv (*televisie*) – *tv-kijker* – *tv'tje*
SIS (*Sociaal Informatiesysteem*) – *SIS-kaart*

(3) De afgekorte namen van wetten, besluiten of overheidsplannen schrijven we met hoofdletters, ook als de uitgeschreven vorm geen hoofdletters bevat.
KB (*Koninklijk Besluit*)
WVO (*Wet op het voortgezet onderwijs*)
VUT (*vervroegde uittreding*)
MAP (*Mestactieplan*)
 Als een andere schrijfwijze ingeburgerd is, bijvoorbeeld onder ambtenaren, dan geldt het donorprincipe*.

AMvB (*Algemene Maatregel van Bestuur*)
Wajong (*Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten*)
 (4) De afgekorte namen van ziekten schrijven we met hoofdletters. Alleen woorden die tot het dagelijkse taalgebruik zijn doorgedrongen, schrijven we met kleine letters.
BSE (*boviene spongiforme encefalopathie*)
ME (*myalgische encefalomyelitis*)
MKZ (*mond-en-klauwzeer*)

Tot het gewone taalgebruik behoren onder meer:
aids (*acquired immune deficiency syndrome*)
soa (*seksueel overdraagbare aandoening*)

(5) Als het donorprincipe niet speelt, dan hangt het gebruik van hoofdletters bij letterwoorden die een eigenaam* aanduiden af van de lengte.
– een letterwoord van drie letters of minder wordt volledig met hoofdletters geschreven

WEU (*West-Europese Unie*)

ELF (*Essences et Lubrifiants Français*)

– een letterwoord van vier letters wordt volledig met hoofdletters geschreven als het gaat om een (openbare) instelling, een vereniging, een politieke partij
NAVO (*Noord-Atlantische Verdragsorganisatie*)

NIOD (*Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie*)

– in alle andere gevallen gebruiken we alleen een hoofdletter aan het begin van het letterwoord

Riziv (*Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering*)

Unicef (*United Nations International Children's Emergency Fund*)

17.4 verkortingen

Een verkorting is opgebouwd uit een of meer (delen van) lettergrepen. Zo is horeca samengesteld uit de eerste letters van hotel, restaurant en café.

regel 17.D

Verkortingen gedragen zich als gewone woorden. Als het om een eigenaam* gaat, schrijven we een hoofdletter of respecteren we het donorprincipe*.

info (*informatie*)

airco (*airconditioning*)

camcorder (*camera-recorder*)

hetero (*heteroseksueel*)

hifi (*high fidelity*)

StuBru (*Studio Brussel*)

nettiquette (*nettiquette*)

webzine (*webmagazine*)

Samenstellingen* en afleidingen* maken we zoals met gewone grondwoorden*, tenzij we het grondwoord met een of meer hoofdletters schrijven.
infostand

aircospecialist

hifitoren

infotje

aircootje

Een samenstelling met een verkorting die we met een hoofdletter schrijven, krijgt een koppeltteken. Een afleiding krijgt een apostrof.

StuBru-medewerker

Benelux-land, Vinex'er

18. Woorden afbreken

Wie gebruikmaakt van een Nederlandstalig tekstverwerkingsprogramma, hoeft zich weinig zorgen te maken over de afbreekregels. De computer breekt des-

gewenst woorden af en maakt weinig fouten. De Woordenlijst geeft van de opgenomen woorden aan waar ze volgens de regels kunnen worden afgebroken.

hoofdregel 18.A

Een woord wordt afgebroken op de grens tussen twee lettergrepen.

wa•fel

las•ter

sok•kel

au•la

eu•tha•na•sie

ou•der

Ne•der•land

boom•stam

be•vei•li•gen

te•vre•den•heid

Dat betekent dat we kunnen afbreken:

(a) tussen de delen van een samenstelling* (*hoofd•regel*)

(b) tussen een voorvoegsel* en een grondwoord* in een afleiding*

(ge•regeld)

(c) tussen een grondwoord en een achtervoegsel*, als dat laatste met een medeklinker* begint, of als het grondwoord eindigt met een klinkerteken* (*werk•ster, onderzee•er*)

(d) op andere plaatsen als we zo veel mogelijk medeklinkertekens naar het tweede deel brengen (*pu•blik*)

Tegelijk letten we erop dat:

(a) het tweede deel van het woord niet begint met een lettercombinatie die nooit aan het begin van een Nederlands woord voorkomt (dus *herf•stig*, maar niet *herf•stij*)

(b) geen los klinkerteken blijft staan aan het eind of het begin van een tekstregel (dus niet *e•zels* of *regi•o*), ook niet in samenstellingen (dus niet *pake•zels*)

(c) geen verkeerde uitspraak opgeroepen wordt (dus niet *prog•ramma*, maar wel *pro•gramma*)

Soms zijn er kleine verschillen tussen de afgebroken en de niet-afgebroken vorm van een woord. Extra klinkertekens in woorden zoals *parapluitje* vervallen: *parapluitje*. Het trema dat we gebruiken bij klinkerbotsing* vervalt als we een woord op die plaats afbreken: *beëindigen* wordt *be•eindigen*. Dat geldt ook voor de apostrof*: *sherry'tje* wordt *sherry•tje*

Dit zijn slechts enkele vingerwijzingen. De Woordenlijst geeft alle afbreekplaatsen van de opgenomen woorden weer.

Lijst van vaktermen

accent(teken)

Teken boven een klinker* op een woord van meestal Franse herkomst, bijvoorbeeld op de *e* in *café* (= accent aigu), op de *a* in *déjà vu* (= accent grave), op de *i* in *maitresse* (= accent circonflexe of dakje). Het trema* en het klemtoonteken* worden niet beschouwd als een accent.

achtervoegsel

In een afleiding*: element dat niet als los woord kan voorkomen, maar achter een grondwoord* wordt toegevoegd. Voorbeelden: (*waarde*)*loos*, (*hoek*)*ig*. Als het element voor het grondwoord komt, is het een voorvoegsel*. synoniem: suffix
→ uitgang, verbuiging

afbreekteken

Liggend streepje (-) op het eind van een volgeschreven tekstregel, waarmee we aangeven dat het woord op de volgende regel wordt vervolgd. In de Leidraad en de Woordenlijst worden de mogelijke afbreekplaatsen aangeduid met het teken •.

afbreking

Het slechts gedeeltelijk schrijven van een te lang woord op het eind van een volgeschreven tekstregel, waarna de rest aan het begin van de volgende regel komt.

afkappingsteken

→ apostrof

afkorting

1. Verzamelnaam voor woorden die niet volledig worden geschreven, maar worden aangeduid met minder letters, doorgaans de beginletter(s). Ook een woordgroep* kan worden afgekort. Voorbeelden: *ds.* (*dominee*), *tv* (*televisie*), *NAVO* (*Noord-Atlantische Verdragsorganisatie*). Afkortingen in ruime zin worden vaak ingedeeld in echte afkortingen, letterwoorden*, initiaalwoorden*, symbolen* en verkortingen*. 2. (Echte afkorting) aanduiding van een woord of een woordgroep door een beperkt aantal letters, die we uitspreken als het geheel. Voorbeelden: *ds.* (we spreken uit: *dominee*), *m.a.w.* (we spreken uit: *met andere woorden*).

afleiding

Geleed woord* dat bestaat uit een grondwoord* en een of meer voor*- of achtervoegsels*. Voorbeeld: *onschuldig*, dat bestaat uit het voorvoegsel *on-*, het grondwoord *schuld* en het achtervoegsel *-ig*.

apostrof

Teken (') dat de weglating van een of meer letters aanduidt, of dat we gebruiken om een open lettergreep open te houden als er bijvoorbeeld een uitgang* of achtervoegsel* volgt. Voorbeelden: *m'n vriendin*; *opa's fiets*; *een baby'tje*. synoniemen: afkappingsteken, weglatingsteken

beklemtoonde lettergreep

Deel van het woord waar een klemtoon* op ligt. Bijvoorbeeld: in het woord *voorstellen* zijn *voor* en *stel* beklemtoond,

waarbij *voor* de hoofdklemtoon draagt en *stel* een nevenklemtoon; *len* is onbeklemtoond.

bezits-s

Achterevoegsel* dat we aan een zelfstandig naamwoord hechten om een bezits- of afhankelijkheidsrelatie aan te duiden. Voorbeeld: de *s* in *mijn broers kamer* of in *Anna's handschrift*.
synoniem: genitief-s

bezitsvorm

Vorm van een zelfstandig naamwoord met een bezits-s*. Voorbeeld: *moeders* in *moeders pc*.
synoniem: genitief

bijwoord

Woord dat een bijvoeglijk naamwoord, een ander bijwoord, een werkwoord of een gehele zin bepaalt. Voorbeeld: *heel* in *een heel mooi boek*; *erg* in *erg goed gegeten*; *lang* in *ik heb lang geslapen*; *misschien* in *misschien lukt het*.

dakje

→ accentteken

deelteken

→ trema

diminutief

→ verkleinwoord

donorprincipe

Het respecteren van de schrijfwijze die in de taal van herkomst gebruikt wordt of die de oprichter, de ontwerper of de eigenaar van een instelling of merk heeft gekozen. Zo kan iemand een eigenaam* vastleggen die afwijkt van de officiële spellingregels, bijvoorbeeld het hoofdlettergebruik in *StuBru (Studio Brussel)* of *PvdA (Partij van de Arbeid)*.

eigenaam

Officiële naam waarmee men verwijst naar een unieke persoon, plaats, zaak, instelling, een merk of een historische gebeurtenis. Voorbeelden: *Gina, T. Janssens, Van de Velde, Soest, Polynesië, Eiffeltoren, Raad van State, Mercedes-Benz, Tweede Wereldoorlog*.

etymologie

Herkomst en ontwikkeling van de vorm en de betekenis van een woord. Door het beginsel van de etymologie schrijven we de klank /ei/ soms met een lange *ij*, soms met een korte *ei*.

gedekte klinker

→ korte klinker

geleed woord

Woord dat bestaat uit verschillende onderdelen, namelijk een of meer grondwoorden*, en voor*- of achterevoegsels*. Voorbeelden: *keukendeur*

(twee grondwoorden: *keuken* en *deur*); *keukentje* (grondwoord *keuken* met achterevoegsel *tje*).

→ samenstelling, afleiding, ongeleed woord

gelegenheidsontlening

Vreemd woord of vreemde uitdrukking die incidenteel in een Nederlandse tekst wordt gebruikt, bijvoorbeeld om iets van de sfeer van de vreemde taal over te brengen op de lezer, of omdat het in de vreemde taal om een geveugeld woord gaat. Vaak wordt een gelegenheidsontlening cursief gedrukt. Voorbeeld: 'Het was werkelijk *'another brick in the wall.'*'

gelijkvormigheid

Spellingbeginsel waardoor we een gelijk woorddeel zo veel mogelijk op gelijke wijze schrijven. Voorbeeld: *voed* altijd met *d* in: *ik voed, jij voedt, ik voedde, het voeden, het voedsel, de voeding*.
synoniem: vormovereenkomst

genitief

→ bezitsvorm

genitief-s

→ bezits-s

genus

→ woordgeslacht

gesloten lettergreep

Lettergreep* die eindigt op een medeklinker*. Voorbeeld: *mak, maak, buurt, handen, morgen*.

grens tussen woorddelen

Plaats waar twee woorddelen* elkaar raken in een samenstelling* of afleiding*. Voorbeeld: de plaats tussen de *n* en de *d* in *keukendeur*, tussen de *n* en de *h* in *schoonheid*. Op de grens tussen woorddelen horen we in een samenstelling soms een tussenklank*. Voorbeeld: tussen *station* en *gebouw* horen we een *s* in *stationsgebouw*.

grondwoord

Woord waarvan uitgegaan wordt bij de vorming van een samenstelling* (met een ander grondwoord, bijvoorbeeld: *keukendeur*) of van een afleiding* (met een voorvoegsel* en/of een achterevoegsel*, bijvoorbeeld: *ondeugdelijk*).

inheems woord

Woord dat in alle opzichten tot onze taal behoort en bestaat uit klanken die tot het Nederlandse spraaksysteem behoren. Inheemse woorden zijn van Nederlandse oorsprong (*mens, meisje*), of zijn in die mate vernederlandst dat hun vreemde herkomst niet meer te herkennen is (*kasteel, venster*).

infinities

→ onbepaalde wijs van een werkwoord

initiaalwoord

Woord dat gevormd wordt met de beginletters van afzonderlijke woorden en dat we uitspreken als een reeks letternamen. Voorbeeld: *pc: /peesee/ personal computer*.

→ letterwoord, afkorting

klemtoon

Nadruk waarmee een woord of een woorddeel* wordt uitgesproken. Bij meerlettergrepige woorden krijgt één lettergreep de hoofdklemtoon. Bijvoorbeeld: in het woord *ondoorgegrondelijk* zijn deze lettergrepen onbeklemtoond: *on-door-gron-de-lijk*. Hier ligt de hoofdklemtoon: *on-door-gron-de-lijk*. Hier ligt een nevenklemtoon: *on-door-gron-de-lijk*.

klemtoonteken

Teken boven een klinker* of tweeklank*, waarmee we een bijzondere klemtoon* aanduiden. Het teken heeft dezelfde vorm als het Franse accent aigu. We plaatsen bijvoorbeeld een klemtoonteken als we niet zomaar *de oplossing* willen noemen, maar *dé oplossing*, of als we een tegenstelling willen accentueren: *het was een fiéts, geen brómfiets*.
synoniem: nadrukteken

klinker

1. De lettertekens *a, e, i, o, u* en in de meeste gevallen *y* of combinaties daarvan, bijvoorbeeld *aa, oe* (maar niet de tweeklanken zoals *au* en *ui*);
2. De klanken die door deze letters worden voorgesteld.
→ medeklinker, tweeklank

klinkerbotsing

Verwarring die kan ontstaan wanneer we twee letters die meestal één klinker of tweeklank voorstellen (bijvoorbeeld *aa* of *ui*), in een woord toch afzonderlijk moeten lezen (dus als *a-a* of *u-i*) omdat ze tot verschillende lettergrepen* behoren. We kunnen klinkerbotsing oplossen met een koppelteken* of een trema*. Voorbeeld: *auto-onderdelen, ruïne*.

klinkerwisseling

Verandering van klinker*, bijvoorbeeld als we een sterk werkwoord* van de tegenwoordige naar de verleden tijd brengen, of als we een onregelmatig meervoud vormen. Voorbeelden: *ik lees – ik las; schip – schepen*.

koppelteken

Liggend streepje* (-) dat wordt gebruikt als verbindingssteken tussen de delen van sommige samenstellingen* en samenstellingen*.

korte klinker

De klinkers van *bal, bel, bil, bol, bul*.
synoniem: gedekte klinker

lange klinker

De klinkers van *baan, been, bier, boon, duw, boer, beul*.
synoniem: vrije klinker

leenwoord

→ uitheems woord

lettergreep

Elke klankgroep die we onderscheiden als we een woord scanderen en die in geschreven vorm bestaat uit een klinker met eventueel daaromheen medeklinkers. Voorbeeld: *on-door-gron-de-lij-ke*. Een lettergreep kan open* of gesloten* zijn.

letterwoord

Woord dat gevormd wordt met de beginletters van afzonderlijke woorden, die we samen als een woord uitspreken. Voorbeeld: *havo: /haavoo/ hoger algemeen voortgezet onderwijs*.
→ initiaalwoord, afkorting

liggend streepje

→ koppeltteken, afbreektteken, weglatingsstreepje

linkerdeel

In een samenstelling: het eerste van twee woorddelen*. Voorbeeld: in *keukendeur* is *keuken* het linkerdeel. Ook in een drie- of meerdelige samenstelling spreken we van een linkerdeel. We bedoelen dan: het woorddeel of de woorddelen links van de grens die we in beschouwing nemen. Voorbeeld: als we het over de tussenklank /s/ hebben in *studentenbevolkingsaangroei*, noemen we *studentenbevolking* het linkerdeel en *aangroei* het rechterdeel, maar als we het over de tussenklank /ə/ hebben in hetzelfde woord, noemen we *studenten* het linkerdeel en *bevolking* het rechterdeel.

synoniem: linkerlid

linkerlid

→ linkerdeel

medeklinker

1. De lettertekens *b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z* en enkele combinaties daarvan, bijvoorbeeld *ch, ng, sj* en *th*. In een woord als *yoghurt* is de *y* ook een medeklinker.

2. De klanken die door deze letters worden voorgesteld.
→ klinker

nabepaling

In een samenstelling* of een woordgroep*: element dat komt na het woord dat wordt bepaald. Voorbeeld: *verbaal* is een nabepaling in de samenstelling *proces-verbaal*; *met een puntdak* is een nabepaling in de woordgroep *huizen met een puntdak*.

nadrukteken

→ klemtoonteken

onbeklemtoonde lettergreep

Elk van de delen van een woord waar geen klemtoon op ligt. Bijvoorbeeld: in het woord *onoverkomelijk* zijn deze lettergrepen* onbeklemtoond: *on-o-ver-ko-me-lijk*. Hier ligt de hoofdklemtoon: *on-o-ver-ko-me-lijk*. Hier ligt een nevenklemtoon: *on-o-ver-ko-me-lijk*.

onbepaalde wijs van een werkwoord

De vorm van een werkwoord die in een woordenboek is opgenomen. Deze vorm is onbepaald wat persoon, getal en tijd betreft. Doorgaans eindigt de onbepaalde wijs op *-en*, soms op *-n*. Voorbeelden: *lopen, werken, eten, gaan, zien, doen, zijn*.

synoniem: infinitief

→ vervoeging, persoonsvorm

ongeleed woord

Woord waarin we geen samenstellende woorddelen* (grondwoorden*, voor- of achtervoegsels*) kunnen onderscheiden. Voorbeeld: *keuken*. In de samenstelling* *keukendeur* en de afleiding* *keukentje* zijn wel woorddelen te onderscheiden. Sommige woorden zijn van oorsprong samenstellingen of afleidingen, maar omdat we de delen nauwelijks nog onderscheiden, worden ze behandeld als ongeleed. Voorbeeld: *coëfficiënt* volgt de regels voor klinkerbotsing* bij ongelede woorden, want het wordt niet herkend als *co+efficiënt*; *co-existeren* wordt wel herkend als *co+existeren* en volgt daarom de regels voor klinkerbotsing bij samenstellingen.

onregelmatig werkwoord

Werkwoord dat bij de vervoeging* wisselingen van klinkers* en/of medeklinkers* vertoont. Voorbeelden: *lopen – liep – gelopen; brengen – bracht – gebracht*. Als de vervoeging buiten de klinkerwisseling regelmatig verloopt, wordt een onregelmatig werkwoord ook sterk werkwoord genoemd. Daarnaast zijn er werkwoorden als *zijn* en *hebben* die niet volgens regels vervoegd worden.
→ sterk werkwoord

open lettergreep

Lettergreep* die eindigt op een lange klinker* of een tweeklank*. Bijvoorbeeld: *ma(ken), bo(ter), lui(den)*.

persoonsvorm

De vervoegde vorm van een werkwoord in een zin. Deze vorm wordt gekenmerkt door een persoon (eerste, tweede, derde), een getal (enkelvoud of meervoud) en een tijd (bijvoorbeeld tegenwoordige of verleden tijd). Voorbeeld: *zit* of *zat* in *Jeroen zit/zat aan de computer*.

prefix

→ voorvoegsel

rechterdeel

In een samenstelling*: het tweede van twee woorddelen*. Voorbeeld: in *keukendeur* is *deur* het rechterdeel. Ook in een drie- of meerdelige samenstelling spreken we van een rechterdeel. We bedoelen dan: het woorddeel of de woorddelen rechts van de grens die we in beschouwing nemen. Voorbeeld: als we het over de tussenklank /s/ hebben in *studentenbevolkingsaangroei*, noemen we *aangroei* het rechterdeel en *studentenbevolking* het linkerdeel. Als we het over de tussenklank /ə/ hebben in hetzelfde woord, noemen we *bevolking* het rechterdeel en *studenten* het linkerdeel.
synoniem: rechterlid

rechterlid

→ rechterdeel

reduplicatie

Herhaling van een lettergreep* of een woorddeel* in een woord als *tuftuf* of *pilipili*. Als er een klinkerwisseling* is, spreken we van bijna-reduplicatie. Voorbeeld: *rimram*.

samenkoppeling

Twee of meer woorden die vaak samen voorkomen en daardoor een vaste uitdrukking zijn gaan vormen, die zich in haar geheel gedraagt als een samengesteld woord. Voorbeeld: *een kruidje-roer-me-niet*. De grens tussen samen-koppeling en woordgroep* is niet scherp te trekken. Een samen-koppeling kan een samenstelling* vormen met een ander woord. Voorbeeld: *zwart-wit; een zwart-wittoestel*.

samenstelling

Geleed woord* dat bestaat uit twee of meer grondwoorden*, eventueel verbonden door een tussenklank*. De samenstelling heeft doorgaans een betekenis die verband houdt met de grondwoorden. Zo is een *badkamerdeur* een *deur* die toegang geeft tot een *kamer* waar een *bad* staat. Een samenstelling heeft één hoofdklemtoon en wordt doorgaans in één woord geschreven of met een koppeltteken. De delen van een samenstelling noemen we het linkerdeel* en het rechterdeel*.

samentrekking

Het weglaten van een deel in een woordgroep* waarin een gelijkwaardig element voorkomt. Op de plaats van het weggelaten element dat een deel is van een samenstelling, schrijven we een weglatingsstreepje*. Voorbeeld: *land- en tuinbouw* voor *landbouw en tuinbouw*.

sisklank

De klanken /s/, /z/, /sj/, /ts/, /tʃ/, /zj/ en /dzj/ zoals we ze horen aan het begin van *samen, zalf, shampoo, tsaar, check, journaal* en *jeans*.

sjwa

→ toonloze /ə/

soortnaam

Woord waarmee wordt verwezen naar een persoon, dier, plaats, instelling, merk, zaak, tijdstip, door de soort te noemen waartoe een bedoeld individu of exemplaar behoort. De meeste soortnamen kunnen we laten voorafgaan door een onbepaald lidwoord (*een*). Een menselijk individu heet bijvoorbeeld *Mieke* (dat is haar eigennaam*), maar er kan naar deze persoon verwezen worden met verschillende soortnamen, want zij is bijvoorbeeld *een mens*, *een meisje*, *een studente*, *een zangeres*.

stam van een werkwoord

Basisvorm van een werkwoord, dat wil zeggen de onbepaalde wijs* zoals we die uitspreken min de uitgang /ə/, /ən/ of /n/. De stam van *lopen* is *loop*, de stam van *staan* is *sta*.

stemhebbende medeklinker

De medeklinkers* die niet voorkomen in 't *kofschip*, namelijk /b/, /d/, /g/, /v/, /z/, /zj/, /dzj/, /gl/, /m/, /n/, /ng/, /w/, /t/, /wl/, /j/. Als we deze medeklinkers uitspreken, laten we onze stembanden trillen.

stemloze medeklinker

De medeklinkers* die voorkomen in 't *kofschip*, namelijk /t/, /k/, /f/, /s/, /ch/, /p/, plus de /sj/. Als we deze medeklinkers uitspreken, laten we onze stembanden niet trillen.

sterk werkwoord

Werkwoord dat bij de vervoeging in de verleden tijd en/of de vorming van het voltooid deelwoord een klinkerwisseling* (soms ook medeklinkerwisseling) vertoont. Voorbeeld: *eten – at – gegeten*; *kopen – kocht – gekocht*.
→ onregelmatig werkwoord

stomme /ə/

→ toonloze /ə/

suffix

→ achtervoegsel

symbool

Nationaal of internationaal genormeerde term om een technisch of wetenschappelijk begrip aan te duiden. Voorbeeld: *C* (*koolstof*). De spellingregels voor symbolen gelden ook voor valutatekens, zoals £ (*pond sterling*) en € (*euro*).

toonloze /ə/

De onbeklemtoonde klinker* in bijvoorbeeld de lettergrepen *de*, *be(ginnen)*, (*vol*)*gen*, (*he*)*vig*, (*eer*)*lijk*.
synoniem: sjwa, stomme e, toonloze e

trema

Twee puntjes op een klinker die apart van een voorafgaande klinker moet worden uitgesproken, zoals in *poëzie*. De umlaut*, bijvoorbeeld in *hüttenkäse*, wordt niet beschouwd als een trema.
synoniem: deelteken

tussenklank

Klank die we horen tussen de woorddelen* in sommige samenstellingen* en afleidingen*. Voorbeelden: de /s/ tussen *station* en *gebouw* in *stationsgebouw*, de toonloze /ə/*, soms uitgesproken als /ən/, tussen *eeuw* en *oud* in *eeuwenoud*, de toonloze /ə/ tussen *vrucht* en *loos* in *vruchteloos*.

tussenletter

Een letter (*e*, *n* of *s*) of een lettercombinatie (*en*) die we spellen in een woord waar we een tussenklank* horen. Voorbeeld: *-en-* in *eikenboom*.

tussen-n

De *n* die we in een aantal gevallen aan de *e* schrijven tussen de woorddelen in een samenstelling* of afleiding* als we daar een toonloze /ə/ of /ən/ horen. Voorbeeld: de *n* in *hondenhok* (*hond*+*en*+*hok*), *ziekenhuis* (*zieke*+*n*+*huis*) of *heldendom* (*held*+*en*+*dom*).

tussen-s

De *s* die we in een aantal gevallen schrijven tussen de woorddelen in een samenstelling*. Voorbeeld: de *s* in *dorpskern*.

tweeklank

De klinkers van *krijt*, *koud*, *kruid*. De /ei/ kunnen we schrijven als een lange *ij* of een korte *ei*. De /au/ kunnen we schrijven als *au* of als *ou*.

uitgang

Element dat we toevoegen aan een woord dat we verbuigen of vervoegen. Voorbeeld: *-e* aan het eind van *andere*, *-te* aan het eind van *lachte*.
→ verbuiging, vervoeging

uithoofs woord

Woord dat we uit een vreemde taal hebben overgenomen. Soms is een uithoofs woord te herkennen aan uithoofse klanken, bijvoorbeeld de /zj/ in *journaal* of de /l/ in *timbre*. Een uithoofs woord past zich doorgaans in de loop van de tijd aan de Nederlandse taalregels aan. Het wordt dan bastaardwoord genoemd. Vaak wordt de spelling dan vernederlandst. Zo is de *c* die nog te zien is in *vacant*, in het woord *vakantie* vervangen door een *k*. Sommige woorden uit vreemde talen worden nog als zuiver uithoofs beschouwd. Ze behouden dan hun spelling. Voorbeelden: *paella*, *délégué*, *perpetuum mobile*. Ook de meeste woorden uit het Engels behouden hun spelling: *computer*, *baby*.
synoniem: leenwoord, vreemd woord

→ inheems woord

uitspraakteken

Accent aigu of accent grave op een *e*, waarmee we in uitzonderlijke gevallen aangeven dat we de klank van *mee* uitspreken (*hé*) of de klank van *met* (*hè*).

umlaut

Twee puntjes in een woord van Duitse of Scandinavische oorsprong om aan te duiden dat *ä* als /ee/ of /è/ gelezen moet worden, *ü* als /uu/ (en niet als /oel/), *ö* als /eu/. Voorbeelden: *übermensch*, *knäckebröd*.

verbuiging

Vormverandering die nodig is om een woord bij andere woorden te doen passen. Voorbeeld: *ons* wordt *onze*, *nieuw* wordt *nieuwe*, *schoen* wordt *schoenen* in: *onze nieuwe schoenen*. Verbuiging doet zich voor bij zelfstandige naamwoorden (enkelvoud of meervoud), voornaamwoorden (*ons/onze*) en bijvoeglijke naamwoorden of bijwoorden* (met of zonder *e*). Meestal krijgt een verbogen woord een specifiek toevoegsel, dat we uitgang* noemen.

verkleinwoord

Afleiding* van een zelfstandig naamwoord met bijvoorbeeld het achtervoegsel* *-je* of *-tje*. Voorbeeld: *kindje*, *eitje*.
synoniem: diminutief

verkorting

Verkorte vorm van een woord of woordgroep* die ontstaat door weglating van een of meer lettergrepen*. Voorbeeld: *prof* (*professor/professioneel*), *horeca* (*hotel, restaurant, café*).

verledentijdsstam

Vorm van een onregelmatig werkwoord die we horen in de meervoudsvormen van de verleden tijd, min de uitgang* *-en*. Voorbeeld: *lopen – we liepen* – verledentijdsstam: *liep*.

versteende samenstelling

Geleed woord* dat niet meer herkend wordt als een samenstelling*, of waarin we de betekenis van een of meer woorddelen* niet meer herkennen. Voorbeeld: *bolleboos*.

vervoeging

Vormverandering die nodig is om een werkwoord in een zin te doen passen, voornamelijk door aan de stam* een uitgang* toe te voegen. Voorbeeld: *werken* wordt *werkten* in de zin: *mijn ouders werkten in Breda*. Bij de vervoeging wordt een tijd (tegenwoordig of verleden, voltooid of onvoltooid), een persoon (eerste, tweede, derde) en een getal (enkelvoud of meervoud) toegekend aan het werkwoord.
→ onregelmatig werkwoord, persoonsvorm, verbuiging

voorbepaling

In een samenstelling* of in een woordgroep*: element dat voor het woord komt dat wordt bepaald. Voorbeeld: *oud* is een voorbepaling in de samenstelling *oud-voorzitter*, *hoge* is een voorbepaling in de woordgroep *hoge huizen*.

voornaamwoordelijk bijwoord

Samenstelling* van een bijwoord* (bijvoorbeeld *er*, *hier*, *daar*, *waar*) en een of meer voorzetselwoorden* (bijvoorbeeld *aan*, *bij*, *in*, *voor*). Voorbeelden: *eraan*, *hierbij*, *waarvoor*, *eronderdoor*.

voorvoegsel

In een afleiding*: element dat niet als los woord kan voorkomen, maar voor een grondwoord* wordt geplaatst. Voorbeelden: *on(schuld)*, *be(gaan)*. Als het element achter het grondwoord komt, is het een achtervoegsel*. synoniem: prefix niet te verwarren met: voorzetsel*

voorzetsel

Woord zoals *in*, *op*, *aan*, *tegen*, *bij*. Het geeft een bepaalde relatie aan (vaak in ruimte of tijd) tegenover datgene waarnaar het volgende zelfstandig naamwoord verwijst. Voorbeeld: *in de kast*, tegenover *op de kast*. niet te verwarren met: voorvoegsel

voorzetselbijwoord

Voorzetsel* dat de functie heeft van een bijwoord*. Voorbeeld: *op* in *Tom is nog op*.

vormovereenkomst

→ gelijkvormigheid

vreemd woord

→ uitheems woord

vrije klinker

→ lange klinker

weglatingstreepje

Liggend streepje in een woordgroep* op de plaats waar door samentrekking* een deel van een samenstelling* wordt weggelaten. Voorbeeld: in *land- en tuinbouw*.

weglatingstekens

→ apostrof

woorddeel

Een van de grondwoorden* in een samenstelling*, of een grondwoord of een voor*- of achtervoegsel* in een afleiding*. Voorbeelden: in *onderdompelingen* de delen *onder+dompel+ing+en*.

woordgeslacht

Onderscheid tussen *de*-woorden en *het*-woorden, en bij *de*-woorden soms het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke woorden.

synoniem: genus

woordgroep

Opeenvolging van woorden die bij elkaar horen. Voorbeeld: *heel mooie bomen in een rij*. De scheidingslijn tussen samen koppeling* en woordgroep is niet scherp te trekken.

Toelichting

Dit besluit houdt de bekendmaking in van de schrijfwijze, ofwel de spelling, waartoe het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie op 25 april 2005 heeft besloten. Deze schrijfwijze is verplicht voor drie groepen in de Nederlandse samenleving (artikel 2 van de Spellingwet). Dat zijn degenen die werkzaam zijn bij overheidsorganen en bij bekostigde onderwijsinstellingen, degenen die onderwijs ontvangen bij die onderwijsinstellingen, alsmede de deelnemers aan examens waarvoor wettelijke voorschriften zijn vastgesteld. De verplichting vangt aan met ingang van 1 augustus 2006.

Op het tijdstip van inwerkingtreding van de Spellingwet zijn voor de juist genoemde drie groepen de spellingregels van kracht geworden die direct voorafgaand aan de inwerkingtreding van die wet al golden (artikel 4, eerste lid, van de Spellingwet). Dat wil dus zeggen de spellingregels van de Nederlandse Taalunie opgenomen in het Spellingbesluit van 19 juni 1996 (Stb. 394). Die spellingregels zijn gebaseerd op de besluitvorming van het Comité van Ministers van 21 maart 1994, 24 oktober 1994 en 25 september 1995. Deze besluitvorming hield verder de aankondiging in van een nieuwe Woordenlijst, het zogenoemde Groene boekje, alsook de vaststelling dat het Groene boekje actueel wordt gehouden door om de tien jaar een aangepaste editie zonder wijziging van de spellingregels te laten verschijnen. In verband met deze tienjaarlijkse aanpassing heeft het Comité van Ministers op 25 april 2005 een besluit genomen. Dat besluit heeft geresulteerd in een nieuwe editie van het Groene boekje, die op 15 oktober 2005 is gepubliceerd. In de nieuwe editie is de tekst van het onderdeel 'leidraad' vernieuwd (met schrapping van één spellingregel, nl. die over samenstellingen met een diernaam als eerste lid die als geheel een plant aanduiden), is het gebruik van hoofdletters, de schrijfwijze van afkortingen en de vervoeging van Engelse werkwoorden in de 'leidraad' nader vorm gegeven, en is het onderdeel 'lijst met woorden' aangepast. In een eveneens op 25 april 2005 genomen besluit heeft het Comité van Ministers de verdragspartijen bij het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie verzocht om met

het oog op een zo soepel mogelijke invoering voor het onderwijs de datum van inwerkingtreding van de gerealiseerde aanpassingen vast te stellen op 1 augustus 2006.

De Spellingwet schrijft voor dat iedere beslissing van het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie betreffende de schrijfwijze van de Nederlandse taal voor de toepassing van de Spellingwet in werking treedt met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin die beslissing is bekendgemaakt (artikel 3, tweede lid, van de Spellingwet). Die bekendmaking moet terstond plaatsvinden (artikel 3, derde lid, van de Spellingwet). De Spellingwet bepaalt verder dat deze beide inwerkingtredingsbepalingen van overeenkomstige toepassing zijn op besluiten die het Comité van Ministers heeft genomen na 25 september, maar vóór de inwerkingtreding van de Spellingwet (artikel 4, tweede lid, van de Spellingwet). Het hierbovengenoemde besluit van 25 april 2005 van het Comité van Ministers is zo'n besluit. In verband hiermee is in de aanhef van het onderhavige besluit aangegeven dat dit besluit is gebaseerd op artikel 4, tweede lid, van de Spellingwet.

In artikel 1 van het onderhavige besluit is eerst vastgesteld welke spellingregels zullen gelden. Dit zijn de regels die zijn opgenomen in de leidraad die als bijlage bij het besluit is gevoegd (artikel 1, onder a). Deze bijlage komt letterlijk overeen met de leidraad in de nieuwe editie van het Groene boekje.

Naast de leidraad wordt in artikel 1 een woordenlijst van toepassing verklaard die ter inzage is gelegd in de bibliotheek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (artikel 1, onder b). In die woordenlijst komen alleen die woorden voor uit het Groene boekje, ten aanzien waarvan de opname vanuit een oogpunt van de spelling noodzakelijk is. Het gaat hierbij in het bijzonder om die woorden die niet zonder meer uit de spellingregels in de leidraad zijn af te leiden. De woordenlijst is onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie tot stand gekomen. De woorden in deze woordenlijst komen ook voor in de woordenlijst van het Groene boekje.

De verplichting om de bedoelde spellingregels te volgen vangt aan met ingang van 1 augustus 2006 (artikel 1). Met de opname van die datum wordt gevolg gegeven aan het verzoek van het Comité van Ministers om de aanpassingen van de spellingregels pas dan in werking te laten treden.

*De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M.J.A. van der Hoeven.*